

Tema: Teksten. Stykkerne.
Dramatikken.

Rampelyset

Juni 2015

DATS

teater
forener
kunstnerisk
aktivitet
med menneskelig
udvikling

landsforeningen for dramatisk virksomhed

Velkommen - af Redaktionen	3
Dramatikkers efterliv - af Marie Markvard Andersen	4
Jeg elsker det hvide på siderne hos DRAMA - af Anne Middelboe Christensen	6
"Min krop er kunstens tempel" - af Gitte Gry Bech Balleheim	9
Højaktuelt Syriensdrama - af Peter Rafn Dahm	11
Dramatikken er en indre drivkraft - af Lene Grønberg Poulsen	14
Jeg forelsker mig f.eks. i en sætning - af Peter Rafn Dahm	17
Vi tager festivalens tema - og gør det til vores form - af Peter Rafn Dahm	20
Gode tekster bliver bare ved med at åbne sig - af Peter Rafn Dahm	22
Den røde og den blå - af Christian S. Hersker	26
Lyden i centrum for den dramatiske oplevelse - af Lene Grønberg Poulsen	28
Interactive Storytelling - af Marie Markvard Andersen	32
Visionsforum på Christiansborg: Spotlys på amatørkulturen - af Lene Grønberg Poulsen	36
Anna Aabenhushus - af Henrik Sommer	38
Et liv på scenen – uden at blive set - bogomtale fra Kulturkongen	39
Et hul i himlen - et sært børnemanuskripteksperiment - bogomtale af Thomas Orthmann-Brask	39
Teatersport og improvisation - bogomtale af Gitte Gry Bech Balleheim	40

Forsiden: Amatørteatret Drakomirs fortolkning af Geir Magne Pedersens "Arie for en døende sol", spillet på DATS Teaterfestival i Frederiksværk 2015. Foto: PRD.

RAMPELYSET – juni 2015
 Udgivet af DATS – landsforeningen for dramatisk virksomhed. ISSN 0107 1882
 Redaktion : Morten Hovman (red.), Peter Rafn Dahm, Astrid Lakjer, Marie Markvard Andersen, Christian Hersker, Lene Grønberg Poulsen
 Redaktionens adresse: Jernbanegade 5, 6230 Rødekro, mhovman@dat.dk
 Design: Annie Hjort Hansen og Peter Rafn Dahm
 Annoncer: DATS. annemarie@dat.dk, annie.hjort@mail.dk
 Trykt hos: Hottryk, Rødekro.

Velkommen til Rampelyset

Dette nummer af Rampelyset har vi givet overskriften **Teksten. Stykkerne. Dramatikken.**

Som man vil kunne se ved et hurtigt blik på indholdsfortegnelsen på modstående side, har vi samlet en særdeles blandet buket af artikler, der på meget forskellig vis sætter lys på det materiale, der danner grundlaget for vores teateroplevelser.

Vi bringer også artikler om teaterkompagnier, der tør udfordre sig selv og deres publikum ved dristige repertoirevalg.

Vi giver ordet til unge dramatikere og hører bl.a. om, hvad det betyder at få sine dramatiske tekster udgivet på forlaget DRAMA. Et forlag som i bladet får flotte rosende ord af en professionel teateranmelder.

Nye dramatiske former er på vej. Vi beskæftiger os med "Interactive storytelling", og vi hører om et fornyet fokus på radiodrama samt lyd-dramatiske koncepter – samlet kaldet audiodrama.

...og meget, meget mere...

Uden for tema kan man læse om DATS' og AKKS' visionsforum om amatørkulturen afholdt på Christiansborg i januar 2015.

Vi bringer også omtaler af tre udgivelser fra forlaget DRAMA.

Og så mindes vi Anna Aabenhushus, som gik bort den 27. januar 2015...

Rigtig god læselyst!
 Redaktionen

OMVEJE
 ER SPILO
 AF TID!

HOTTRYK
 GRAFISK KOMMUNIKATION

BRUNDE VEST 14 A
 6230 RØDEKRO
 TLF. 7466 6431
 MAIL@HOTTRYK.DK
 WWW.HOTTRYK.DK

DRAMATIKKENS EFTERLIV - og hvorfor det er vigtigt at blive udgivet som dramatiker

Af Marie Markvard Andersen

Det er noget ganske særligt at få sine ord udgivet på skrift. Selv i disse online-print-on-demand-alle-kan-blive-forfatter-tider, giver det sommerfugle i maven at modtage en pakke med posten, hvor der ligger en bog. En bog med ens navn på forsiden og ens ord indeni. Dels er

det et bevis på, at nogen har fundet ens ord værdige til rent faktisk at blive trykt og sendt ud i verden. Og dels er det en dejligt håndgribelig ting, at holde en bog mellem hænderne. Et slags fysisk bevis på de mange usynlige strabadser, der har fundet sted i skrivefasens abstrakte fantasiverden.

En dramatikers skrivehorisont

En dramatikers verden er ind mellem en sær flygtig størrelse. En dramatiker skriver ikke direkte til sin læser, som en forfatter gør. Man skriver først og fremmest til de mennesker, der har lyst til og mod på at gøre ordene levende på scenen. De fleste dramatikere skriver med det formål for øje, at ordene skal transformeres til levende teater. I mange tilfælde har man

endda et specifikt teater eller en teatergruppe i tanker, eller har måske oven i købet fået manuskriptet bestilt. Under alle omstændigheder er manuskriptet blot det indledende skridt i den kreative kollektive proces, som teater er. Manuskriptet former historien, dramaturgien og karaktererne, og giver forhåbentlig stof, inspiration og refleksion til instruktør, scenograf, skuespillere og alle involverede i en teaterproduktion. Og sammen skaber disse mennesker forestillingen på scenen.

At sikre ordene liv efter nuet

Manuskriptet forvandles således til levende teater, lyset slukkes og folk går hjem. Teater er nuets kunst, og sådan er det med alt levende. Men hvad sker der med manuskriptet?

Hvis man er heldig, er der nogen som udgiver det. Og hvorfor gør de det? Det gør de forhåbentlig, fordi de synes det har en kvalitet, som rækker ud over nuet. Men også fordi de mener, at ordene og manuskriptet kan få et efterliv, som rækker ud over det levende teaters magiske men flygtige *nu*.

Der er nemlig mere i det at få sit manuskript udgivet, end blot stoltheden ved at holde sin bog i hænderne.

DRAMA

Forlaget DRAMA

Forlaget DRAMA er et anpartsselskab, hvori DATS er hovedanpartshaver.

Forlaget DRAMA udgiver kvalitetsskuespil for alle aldre.

Forlaget DRAMA lægger især vægt på at udgive den danske dramatik.

Endvidere udgiver DRAMA en lang række danske og udenlandske teaterfagbøger, der stort set dækker alle emner inden for teaterproduktion og dramapædagogik.

Se mere på www.drama.dk

En udgivelse betyder levendegørelse og tilgængelighed. Det betyder, at manuskriptet kan komme på biblioteket, og blive pillet ned af hylden fra en ung lærer på en nystartet dramaskole, eller en garvet skuespiller som leder efter det helt rigtige stykke. Det betyder at foreninger og teatergrupper kan finde og bruge

manuskriptet, og derved genopleve ordene og historien på ny. Det betyder, at interesserede nørder som mig selv kan finde inspiration i, hvad andre har skrevet, og det betyder at teaterstuderende og forskere kan undersøge alt fra sprog og indhold til tidstypiske tendenser i dramatikken. Udgivelse er udbredelse og vidensdeling. Udgivelse skaber muligheden for, at en dramatisk fortælling kan leve videre. Nogen gange selv lang tid efter man troede, at den var glemt og begravet.

Dramatikens hvide riddere

Forlaget DRAMA er enestående af sin art. Dramatik er ikke meget værd i bogform, set ud fra et økonomisk perspektiv. Dramatik er sjældent ligefrem bestsellermateriale i boghandlerne, og få almindelige mennesker læser dramatik for underholdningens skyld.

Derfor er det et unikt arbejde at udgive dramatik. Hvis ikke forlaget DRAMA udgav de manuskripter, som de gør, ville en stor del af dem forsvinde væk i glemslen. Og vi ville alle være fattigere. Dramatik er fortællinger. Det er som magiske statuer, der ved det mindste åndedrag pludselig bliver levende og fortæller fantastiske beretninger. Som dramatikere er det en kæmpe støtte, motivation og stolthed, at et forlag vil udgive ens manuskripter. Det betyder, at de lever videre. Tak til forlaget DRAMA, fordi I tror på mig, og fordi I tror på så mange andre. Og ikke mindst tak, fordi I tror på dramatikken.

Jeg elsker det hvide på siderne hos DRAMA

Kommentar

Af Anne Middelboe Christensen

Her kommer en uforbeholden forlagsros fra en teateranmelder, der beskæmmet må indrømme, at hun aldrig får anmeldt teaterstykkerne i bogform

Anne Middelboe Christensen har været teateranmelder ved Dagbladet Information siden 1995 - og ved teateravisen.dk siden 2004. Hun sidder i juryen bag Aarets Reumert.

Hun er forfatter til flere bøger - senest 'Dansen i Spejlet' (2012) og 'Begejstring og brutalitet - en guide til anmelderens rolle'

(2012). Dog ingen på forlaget DRAMA...

Hun er indehaver af det poetiske projekt 'Middelboes Ordbutik'

Under en ophedet debat om dansk dramatik kom jeg til at skamrose Forlaget DRAMA. Redaktøren af tidskriftet *Rampelyset* sad med rundt om bordet - og nu spørger han, om jeg ikke vil uddybe min ros i en artikel her.

Så det gør jeg nu. Meget gerne, faktisk. For jeg synes, at det er så imponerende, at Forlaget DRAMA igen og igen udgiver 'ny, dansk dramatik', som det hedder.

Bogbranchen er så trængt. De etablerede forlag satser mindre og mindre på smal litteratur. Tidligere tillod de store forlag sig en udgivelsespolitik, der fulgte idéen om 'gyngerne&karusellen' - altså idéen om, at man godt kunne udgive en sær digtsamling, hvis bare man solgte nok kogebøger. Men nu er holdningen til bogudgivelse klart ændret, så hver eneste bog skal finansiere sig selv - eller også skal forfatteren selv ud at skaffe fondsstøtte til trykningen. Det gælder også de smalle fagbøger og digtsamlinger, der kun udkommer i få hundrede eksemplarer. Og ellers er der kun selvudgivelsen som mulighed.

At få et forlag til at udgive et stykke dramatik, hvor replikkerne står og blafre mellem masser af hvidt på siderne, kan derfor virke aldeles uopnåeligt.

Forlaget i helterollen

I realiteten er det da også kun de kendteste forfattere, der får trykt deres skuespilmanuskripter på traditionelle forlag. Og så er det vel at mærke forfattere, der også skriver romaner og boltrer sig inden for an-

dre litterære genrer. Sådan som det er tilfældet med prægante dramatikere som Peter Asmussen og Astrid Saalbach.

Det er her, at Forlaget DRAMA dukker op i billedet - eller træder ind på scenen. I helterollen, vel at mærke. For DRAMA udgiver dramatikernes tekster. Hvert år bliver det faktisk til omkring 30 nye stykker dansk dramatik.

Jeg kender intet til dramatikernes vilkår hos Forlaget Drama. Jeg kender kun de tykke kuverter, som vedholdende sendes til avisens redaktion med nydelige pressemeddelelser og nye bøger til anmeldelse. Bøger, som vel at mærke nærmest aldrig bliver anmeldt.

Det perfekte citat

Indrømmet! Jeg har kun yderst sjældent omtalt disse tekster. Ofte er de udkommet et stykke tid efter urpremierer på stykket, og så har det virket underligt pludseligt at fremhæve teksterne.

Jeg har desværre typisk lagt et nyt stykke fra DRAMA til side og ventet på, at der skulle komme en god lejlighed til at omtale det. Hvilket så ikke lige er sket. Alligevel står de smalle, farvede bøger med de sorte striber stolte på min reol. De venter på den dag, hvor jeg skal skrive et portræt af en dramtiker, hvor jeg gerne vil kunne citere et replikskifte fra en bestemt scene - eller hvad ved jeg. Som min trygge replikopslagsbank i en verden af improteater og selfmade devisingreplikker.

Bare 148 kroner

'Det har DRAMA garanteret udgivet,' siger jeg uden tøven, når folk spørger, hvor de kan få fat i et stykke dramatik. For det har DRAMA såmænd nok.

Når jeg nu går ind på DRAMAs hjemmeside, kan jeg i hvert fald finde en masse titler. Opdelingen er tydeligvis rettet mod de mange skuespillere og instruktører, der skal til at kaste sig over et skuespil. 'Ældretitler' betyder i hvert fald ikke 'klassiske skuespil', sådan som jeg først troede. Nej, 'ældretitler' betyder 'stykker for ældre skuespillere' - og så videre.

Men overblikket i hver bog er forbilledligt. Altid står der konkrete fakta: Antal kvinder og antal mænd. Antal dekorationer - og varighed på scenen. Når jeg for eksempel på hjemmesiden ser efter Vivian Niensens *Den yderste Nat*, kan jeg allerede her se, at stykket blot kræver én kvinde og to mænd, én dekoration, men at stykket er en helaftensforestilling. Jeg får præsenteret et par linjer om handlingen og endda et anmeldercitat - og jeg kan sågar læse teksten til hele første scene af stykket. 71 sider til bare 148 kroner. Tag den! Det er rørende. Og hvis dette stykke ellers havde været til salg som e-bog, sådan som Vivian Niensens nyeste stykke *Krydstogt*, så havde den sikkert kun kostet 78 kroner digitalt.

Kendisdramatikerne

En stor gruppe af tidens hotteste dramatikere er i stald hos DRAMA. Claus Flygare, Andreas Garfield, Erling Jepsen, Jesper Bræstrup Karlsen, Thor Bjørn Krebs, Rhea Leman, Thomas Levin, Christian Lollike, Tomas Lagermand Lundme, Thomas Markmann, Line

Mørkeby, Vivian Nielsen, Robert Reinhold, Jokum Røhde, Lærke Sanderhoff og Jakob Weis – for nu at nævne nogle håndfulde, der står på DRAMAs liste over nyheder.

Den bedst sælgende dramatiker er dog tilsyneladende stadig Line Knutzon – med *Først bli'r man jo født* som succesværket fra 1994.

Men det er samtidig godt at se, at skaren af forfattere hele tiden udvides. Også af udenlandske dramatikere i oversættelse. Og også af forfattere, hvis stykker endnu ikke har fundet nåde for professionelle teatre. For hvis først teksten er trykt, kan det jo være, at den får bedre chancer for at blive opført bagefter... Samtidig viser de mange titler vel også, at DRAMA kan udgive så relativt bredt, fordi forlagets kernelæsere er folk, der hele tiden er på lur efter nye tekster til deres nye forestillinger. Disse bogkøbere er altså langt mere opsøgende end for eksempel de typiske krimilæsere. DRAMAs tekster skal bruges til noget konkret.

Teaterblod på siderne

Der er dog også meget teaterrefertæksomhed at hente i DRAMAs bøger. Her er danske oversættelser af teaterpersonligheder som Antonin Artaud, Peter Brook og Dario Fo... Der er bøger om børneteater og dukketeater og realismeteater. Og om det teater, som sker foran øjnene på os lige nu. Altså den slags bøger,

Christians Lollikes "Det normale liv". Spillet af ungdomsteatergruppen Skaberwerket på Plets kud festival, i TeaterHuset, København. Foto: PRD.

som jeg som anmelder i langt højere grad kunne finde på at anmelde – og at inddrage i tendensartikler. Det er ekstremt vigtigt, at disse bøger fortsat bliver udgivet. Ikke mindst nu, hvor universitetsforlagenes teaterudgivelser er så sporadiske.

Personligt forstår jeg dog ikke, hvorfor DRAMAs bøger er så tæt knyttet til både kostumer og sminke. Udover at det naturligvis er handy, at man kan købe et skuespil – og bagefter også de kostumer og den sminke, der passer til. Men 'bøgerne&sminken' er vel DRAMAs 'gyngerne&karusellen'. Og når dramashop.dk nu en gang sælger teaterblod i alle farvenuancer, så virker det da logisk, at DRAMA også kan byde på en række bøger om sminke og styling.

Måske er det faktisk netop på denne måde lykkedes DRAMA at få kontakt til det segment af teenagere og rollespilsfreaks og dilettantfolk og historienørder og dansklærere og revyelskere, som alle de traditionelle forlag ville begå teatermord for at få fat i. Og dét er da en lykkelig historie.

'Hos os spiller DU altid hovedrollen,' lyder det på DRAMAs lille YouTube-video ud mod den kommende læser og dramakøber.

Det skal nok passe. Hvis jeg bare får lov til at sætte hovedrollernes replikker i mine sortryggede bøger fra DRAMA på reolen, så er jeg lykkelig.

En passioneret undersøgelse af Isadora Duncans legendariske liv.

Af Gitte Gry Bech Balleheim.

En forestilling om bevægelse og frigørelse, opført af Teater PRAXIS, som består af performerne Amalie Pontoppidan Witt, Anne Sofie Thomsen og Luka Reimann.

De tre studerende, læser til dagligt på Teatervidenskab på KUA i København. Jeg mødtes med dem for et halvt år siden, kort tid efter jeg havde set deres forestilling i "Teaterhuset" i København. Ud over, at det var en fantastisk forestilling, blev jeg interesseret i, hvorfor de havde valgt historien om en danser og hendes skæbne og liv. Jeg var også meget betaget af den form, Teater Praxis havde valgt med forskellige virkemidler på scenen. Deres tilgang til det sceniske arbejde og den historie, de fortalte, bar præg af et stort ejerskab, og at spillerne på scenen i høj grad havde historien inde under huden. Jeg blev nysgerrig på, hvordan de havde arbejdet sig frem til forestillingen "Min krop er kunstens tempel", og hvordan de havde arbejdet med historien – om de havde haft et manuskript, eller om det var en devised forestilling.

Teater PRAXIS er ikke en gruppe, der som udgangspunkt er startet, fordi de ville lave en forestilling eller optræde. -Vi havde en lyst til at teste vores teori af i praksis på en eller anden måde, fordi vi havde lært om processer på Teatervidenskab i faget procesdeltagelse for et år tilbage, fortæller Amalie, og de to andre byder ind i interviewet: På et tidspunkt fik vi lyst til at prøve teorierne af på gulv og tog derfor initiativ til at starte en "praktisk læsegruppe" på universitetet. Det var bare de tre, der mødte op, og på den måde blev det dem, der sammen gik i gang med at teste teorien på gulvet. De startede med, at én af dem havde forberedt og planlagt strukturen for øvelser, de andre skulle teste af på gulvet.

Efter de havde mødtes fire gange, fik de ideen til, at det kunne være fedt at lave en forestilling sammen. Den beslutning fik dem til at gå i gang med at planlægge og finde metoder og struktur. Forestillingen skulle devises frem, men hvordan strukturen i en devising-proces skulle være, havde de ikke nogen idé om. De havde dog nogle teoretiske inspirationskilder fra studiet, de kunne anvende. -Vi gik i gang med en brainstorm på, hvad det skulle være, og hvad det skulle handle om. Vi skrev hver især nogle forslag inden vi mødtes den næste gang, og så brugte vi en hel dag på, at brainstorme videre. Vi startede ud med mange forskellige

temaer, så som ungdom, kærlighed og tarotkort. Vi var også inde på, at arbejde med tilfældighedsprincippet, hvor publikum kunne være med til at styre forestillingen, fortæller Anne Sofie.

De finder ud af, at de alle gerne ville arbejde med Isadora Duncan, som de havde hørt om i teaterhistorie på 1.semester på Teatervidenskabsstudiet. De var alle meget fascinerede af den amerikanske danserinde, der i begyndelsen af 20'erne var pioner inden for moderne dans. Isadora Duncan dansede ud fra et frit bevægelses- og kropsudtryk mere end ud fra en fastlåst koreografi.

Efter gruppen havde valgt temaet, gik de i gang med at strukturere deres produktionsforløb. De tog udgangspunkt i Isadora Duncans livshistorie og fandt frem til tre overtemaer: krop, kunst og kvinde. Ud fra disse tre temaer, planlagde de at mødes en gang om ugen i en periode på tre måneder. De tilrettelagde, hvornår de ville arbejde med krop, hvornår de ville arbejde med kunst, og hvornår de ville arbejde med kvinde. -Vi overholdt det på ingen måde, fortæller Amalie. -Vi nåede at mødes ca. tre gange – så skulle vi til eksamen. Men vi fik alligevel taget fat på det igen efter jul, og selvom en af os skulle i praktik i Jylland, fik vi alligevel mødtes mindst en gang om ugen.

-Vi havde besluttet, at vi ville deltage i en showcase i forbindelse med Vildskudsfestivalen, som skulle være i april. Vi skulle lave ca. 10 minutter til denne showcase. Deres valg om at deltage i vildskud betød, at de på meget kort tid, skulle finde et navn til gruppen og forestillingen, indspille en trailer og lave pressemateriale, finde kostumer og scenografi. - Mange af tingene gav næsten sig selv, for vi var heldigvis meget enige om de valg, vi traf. Vi har også hele tiden haft det på den måde, at vi nok skal finde en løsning, fortæller Luka.

I begyndelsen af gruppens arbejdsproces var de alle tre på gulv. Det var vigtigt, at de alle tre var med i den praktiske arbejdsproces med at generere materialet til indholdet af forestillingen. Først langt henne i arbejdsforløbet fordeler de rollerne imellem sig – vælger at to af dem skal spille på scenen og den tredje være instruktør. Denne måde at vælge på skaber mulighed for at alle i gruppen har lige meget ejerskab for det genererede materiale, samtidig med, at det skaber mulighed for at afprøve og udforske alles ideer på gulv.

En af de arbejdsmetoder, de valgte at benytte sig af, var inspireret af Sheila Kerrigan. Øvelsen hedder Rounds og går ud på, at der er én på gulv, som giver et bud på et tema, som f.eks. kan være kærlighed, imens de to andre kigger på, hvorefter de skiftes til at komme med bud. De kiggede på youtube og fandt klip med Isadora's dans, som de indøvede præcist, så de kunne efterligne hendes bevægelser nøjagtigt. - Der er nogle af de ting, som er i forestillingen, der direkte er fra allerførste forsøg, som bare har overlevet hele processen, fortæller Luka.

Gruppen har været meget tro mod den skrevne biografi og har taget udsagn direkte fra bogen. -På et tidspunkt begynder vi at tage tekst med ind. Det er os alle sammen, som kommer med bud på tekster. Det er uddrag fra Isadora Duncans selvbiografi, og noget vi selv har skrevet, fortæller Amalie. - Noget af teksten har vi arbejdet med på den måde, at vi bare lærte den helt udenad, men andet har vi måtte lave om, hvis det følte unaturligt at sige på scenen. Teksterne bliver implementeret ved, at de bliver sat sammen med fysiske bevægelser, og nogle fysiske bevægelser bliver sat sammen med tekst.

Først i slutningen af deres arbejdsproces finder de frem til en dramaturgi i forestillingen.

-Vi havde en masse scener som vi skrev ned på papir, og så lagde vi dem på gulvet i forskellige rækkefølger, for at se hvordan det så ud. Vi lavede nogle principper, som vi kunne strukturere dramaturgien ud fra, fortæller Luka, og Amalie fortsætter: Et princip kunne f.eks. være modsætninger: én scene skal gå hurtigt og efterfølges af en langsom scene, så skal der komme noget, der er varmt, og så skal der komme noget, der er koldt. Vi prøvede også at lade os inspirere af forskellige dramaturgiske modeller, f.eks. den feminine dramaturgi. Vi prøvede med to tre forskellige dramaturgier.

Anne Sofie tilføjer: Man kan sige, at vi først har tænkt på iscenesættelsen og derefter på dramaturgien. Vores scener er blevet til på den måde, at vi som udgangspunkt har haft en stor interesse for Isadora Duncans liv. Vi har læst hendes selvbiografi og taget de ting ud, som vi syntes var virkelig spændende, og dem har vi så gjort til scenerne i vores stykke.

Forestillingen "Min krop er kunstens tempel" er fyldt med scener, hvor samspillet mellem det fysiske udtryk og teksten kommer flot igennem. Teater PRAXIS har med held har skabt et arbejdsunivers, hvor Isadora Duncans tekster og gruppens fysiske og visuelle æstetiske udtryk spiller sammen på smuk vis.

Teater PRAXIS kan findes på facebook: <https://www.facebook.com/pages/Teater-PRAXIS/695878373793811?ref=ts>

Den feminine dramaturgi er en form, hvor både start og slutning er lige vigtige. I stedet for at bygge scenerne oven på hinanden, er denne dramaturgi mere bygget på en episodisk opbygning. Det vil sige, at alle scener kan stilles ligeværdigt ved siden af hinanden og skifte rækkefølge uden at forståelsen i sin helhed forandres.

- på scenen i landsbyens forsamlingshus

Af Peter Rafn Dahm

En lille fortælling om hvad amatørteatret også kan: Skabe "dagsaktuel" og vedkommende dramatik om "den store verden" på den lille, lokale scene i landsbyen. Fortalt fra en DATS-konsulents point of view.

I begyndelsen af juni 2014 blev Morten Hovman og jeg selv kontaktet af Annett Jakobsen fra Brødskov Teater. Hun ville gerne have vores hjælp til en usædvanlig - og ekstraordinært spændende - opgave. Dagbladet Politiken havde i løbet af foråret bragt en serie øjenvidneskildringer fra det borgerkrigshærgede Syrien, "Dagbog fra Damaskus", skrevet af en ung, kvindelig palæstinensisk flygtning under pseudonymet Ram Hiramic. Og nu havde Annett og hendes teater fået den oplagte, men også meget ambitiøse, ide, at dramatisere dagbogen på scenen i Brødskov Forsamlingshus.

Vi vil øge vores egen indsigt for at kunne give den videre til publikum

I ansøgningen til Politiken hedder det bl.a.: "Når vi læser artiklerne oplever vi, at vi bliver inddraget i et univers, som giver os nogle klare billeder. Sproget i sig selv er inspirerende mens indholdet ikke er til at kom-

me uden om. Helt afgørende er det, at vi får indblik i krigen igennem det enkelte menneskes tanker og følelser. Det er vores primære motivation og vision, at vi igennem arbejdet med teksten, vil øge vores egen indsigt for at kunne give den videre til et publikum. Vi har ikke et politisk motiv, men er optaget af de menneskelige følelser og omkostninger, som følger med krigen... Vi agter også at indhente oplysninger om landet, dets historie og situation via anden litteratur. Vi vil bruge tid på at skabe et godt fundament at arbejde ud fra... Brødskov Teater er en amatørteatergruppe. Vi afholder prøver i et forsamlingshus i en landsby lidt syd for Hillerød. Det er som udgangspunkt også her, vi skal give vores to forestillinger til foråret". Politiken gav grønt lys, og nu skulle projektet realiseres. Lidt af en mundfuld for en teatergruppe på 4 personer – en instruktør og 3 skuespillere. Et produktionsbudget, der først skulle tilvejebringes gennem fonde og støttepuljer. Og en lillebitte forsamlingshus-scene, hvor det hele skulle kunne lade sig gøre.

En drømmeopgave en konsulent

Som konsulent er det velsignet inspirerende og oplivende at blive kontaktet omkring en opgave som "Dagbog fra Damaskus". Den har alt det, der gør det både sjovt, meningsfuldt og udfordrende at investere sin faglighed som sparringspartner:

En stålsat vilje til at gennemføre og en overbevisen-

de seriøsitet i forhold til alle aspekter af opgaven = et stort og favnende engagement, der smitter af på alle. Et fandenivoldsk ambitionsniveau, der ser stort på virkelighedens begrænsninger = der skal "trylles" med de givne vilkår for at få det hele til at gå op, hvilket i sig selv er motiverende.

Og endelig et aktuelt, eksistentielt og vedkommende indhold = det her materiale "brænder på" for de involverede, hvilket betyder, at det også "brænder igennem" overfor alle os andre.

De scenografiske krav er mange

Straks efter vores første telefonsamtale, sender Annett mig et meget omfattende projektmateriale: Alle dagbogs"bladene" fra Politiken, hendes egen manus-bearbejdning, fotoresearch med billeder af det krigshærgede Damaskus og sågar kortmateriale, så geografien også kommer på plads.

Et par uger efter mødes vi "on location". Ser på forsamlingshuset og dets muligheder, så godt det nu kan lade sig gøre gennem støvet, alt imens et gulvfirma er i fuld gang med at slibe parkettet ned. Derefter sætter vi os med teksten, Damaskus-fotografierne, tegnepapir og computer med 3D program – for at skitsere os frem til en scenografi, der både skal leve op til teksten og de givne produktionsvilkår. Det betyder at scenografien skal:

- Indfange og formidle en atmosfære af krig, trusler og overlevelseskamp i en sønderskudt by.
- Være hele byen og mange forskellige, konkrete lokaliteter i byen, både ude og hjemme, uden at kræve egentlige, fysiske sceneskift.

- Forandre sig tids- og stemningsmæssigt kun vha. lys.
- Fungere sammen med billed/tekst-projektioner.
- Være let at flytte og fleksibel mhp på eksperimenter med sceniske løsninger i forsamlingshuset og evt. turné/ gæstespil/ festivaldeltagelse.
- Være billig og helst genbruge de scenelementer Brødeskov Teater har i forvejen.

Vi udvikler et "Damaskus-i-ruiner-scenografi-kit" og "sprænger" den 4. væg

Inspireret af et foto af en "betonruin", når vi frem til et "scenografi-kit", der kan kombineres til forskellige "krigs-landskaber". Kittet består af en række lette sætstykke-rammer (fra teatrets lager). Alle beklædt med fiberdug, individuelt klippet som forskellige "skarptskårne murfragmenter", der kan støde og spille sammen på forskellig måde. Og alle patineret i en "nedslidt" gråtoneskala. Senere kommer der også "ruininventar" a la' betonblokke til. Herefter får Annett "scenografi-kittet" i modelformat (1:20), så hun kan arrangere sig frem til den mest effektive – og bedst virkende – opstilling.

I vores drøftelse af tekst og rum – det sceniske univers – når vi frem til at forsamlingshusscenen alene nok bliver for fjern og klaustrofobisk. Teksten er for pågående og voldsom til at kunne rummes i det lille rum. Så det kan blive nødvendigt at bryde igennem den 4. væg og lade scenen brede sig ud på og ned på gulvet i forsamlingshuset. Heldigvis kan "scenograf-kittet" også favne den løsning. Der skal så bare produceres lidt flere elementer.

Instruktør Annett Jakobsen introducerer "Dagbog fra Damaskus" i en særlig indrettet "Damaskus-foyer" med fotos og plakater på væggene og mellemstilige specialiteter på tallerknerne. Foto: PRD.

Slutpatinering på en frostkold decemberdag

Ved mit næste besøg, er både scene og gulv blevet indtaget under prøverne. Vi drøfter hvordan scenografelementerne kan danne én slags rum oppe på scenen og udvide dette rum ud i forsamlingshuset – som en art "fløje". Vi drøfter også projektioner på væggene. Og hvordan hele forsamlingshuset kan indtages i "Damaskus-universet" – bl.a. ved at skabe en foyer med fotoudstilling.

Da jeg kommer tredje og sidste gang, har holdet produceret og grundmalet scenografien – "ruin-sætstykkerne". Og jeg hjælper til med at give dem den sidste slidt-hærgede-nedbrudte patinering. Det kræver en vis portion "vildskab" og store armbevægelser, at "kaste" farven på. Så vi bærer alle sætstykkerne udenfor, hvor vi kan "svine" frit. Og så er der ellers bare med at give den hele armen, hvis vi skal holde varmen på denne iskolde decemberdag. Det gør vi og efter et par timer er scenografien klar til at komme på scenen.

Vi vil skildre et liv-død tema

Nu er gruppen i fuld gang med opløbet mod premieren og den lokale presse viser projektet stor bevågenhed. Hillerødposten bringer en stor artikel, hvor Annett bl.a. fortæller: "Krigen bliver mindre abstrakt gennem hendes (dagbogsforfatterens, red) fortællinger af, hvordan den påvirker hendes liv. Hun skriver fantastisk og vitalt, samtidig med at man kommer tættere på død og ødelæggelse, end når man betragter nyhederne i fjernsynet... Vi har ønsket at lave en scene, som hele tiden er i forvandling. Der er ikke noget stabilt i Rams hverdag, og scenografien skal gerne skildre et liv-død tema – et sted hvor det handler om at overleve... For os handler det meget om at vise, at

vi ikke er så forskellige. Men hvordan kan man være "normal", når man bliver vækket af bomber og ikke af et vækkeur?"

En kærlig og respektfuld fortolkning

Så oprinder premieren, og på selv dagen bringer Frederiksborg Amts Avis en lang omtale, hvor de under titlen "Teaterstykket om brutal borgerkrig" bl.a. skriver: "I teaterstykket har Brødeskov Teater valgt at dele rollen som Ram Hiram op mellem tre modne skuespillerinder, der skiftes til at fremføre monologer. Det giver en alsidighed og dramatik og alle... lever sig overbevisende ind i rollen. Selv om det er amatørteater, så mister man som tilhører aldrig fornemmelsen af den alvor og den betydning Ram Hiram har lagt i sine beskrivelser. Der er hjerte og vilje i Brødeskov Teaters forestilling, men også fokus på skyggesiderne i samfundet og menneskesjælen. Det absurde i at overleve, mens andre dør. Det er en kærlig og respektfuld fortolkning, der bruger uvisheden om hovedpersonens skæbne som en styrke".

Som tilskuer kan jeg kun tilslutte mig. Blot med den tilføjelse, at forestillingen også er en stærk visuel oplevelse, hvor de tre kvindelige fortællerskikkelser i deres smukke røde kjoler - lyser af overlevelseskraft – som ulmende eller glødende liv, der nægter at slukkes i det overvældende grå mørke. Hver for sig er de skrøbelige og truede, men da vi for første gang oplever dem sammen, i stykkets sidste scene, udtrykker alene billedet et håb, der trods borgerkrigens virkelighed.

Tak til Brødeskov Teater for et inspirerende samarbejde og en både vigtig og gribende forestilling.

Brødeskov Teaters 3 kvindelige skuespillere lægger alle tre krop og stemme til den kvindelige fortæller Ram Hiram, og agerer også familie og indbyggere i Damaskus. Foto: PRD.

DRAMATIKKEN ER EN INDRE DRIVKRAFT

Få steder i Danmark har unge med dramatik i blodet mulighed for at få undervisning i at skrive dramatik. Hos DramatikerLab ved Teater Katapult i Aarhus kan alle dog komme ind fra gaden og stifte bekendtskab med den dramatiske genre. Her er der højt til loftet og plads til mange ord, sætninger og tanker om, hvordan dramatikken kan og skal skabe nye fortællinger om vores samfund.

Af Lene Grønberg Poulsen

En mand, en kvinde og en ejendomsmægler står i et soveværelse "med masser af potentiale." De diskuterer muligheden for at have en bog af Leif Davidsen liggende på natbordet, og de overvejer, om man også bør rede sengen i

weekenden. Efter et stykke tid fortæller kvinden lidt om sit liv til manden:

"Jamen jeg spiller tennis. Og lidt håndbold her i vintermånederne. Jeg er gammel håndboldpige. Altså ikke fordi jeg anser mig selv som værende gammel, men jeg spillede på eliteplan, da jeg var helt ung. Nu er det mest bare for sjov. For at holde mig i form. Så ja, jeg går selvfølgelig også til fitness. Mandag, onsdag, fredag. Og så hopper jeg ellers på de hold, jeg synes, lyder spændende: zumba, yoga, spinning, boksning, step-fit, stram-op,

stræk-ud, træk-ind, fald-ned, kom-med. Hver anden tirsdag står den så på blomsterbinding, og de øvrige tirsdage strikker jeg med min veninde Bente. Om torsdagen tager jeg timer i fransk på aftenskole – oui monsieur. Og ellers går jeg og skriver lidt på en bog, hygger med vennerne, brygger øl, danser tango, spiller bas... Du ved sådan et meget standard liv. Hvad med dig?"

Scenen stammer fra 22-årige Cille Melgaards stykke "Grundplan", som hun har skrevet under et forløb på DramatikerLab ved Teater Katapult. Som læser undrer man sig. Det virker som om personerne i teksten ikke helt kender hinanden.

Skal de nu flytte ind sammen? Hvor er de på vej hen, hvad vil denne historie os, og hvorfor skriver Cille?

En spændende udtryksform

"Jeg har altid skrevet. Før i tiden var det mest noveller og digte, men så startede jeg på dramaturgi og i forbindelse med en workshop i vores rusuge, fik jeg mulighed for at afprøve den dramatiske genre. Jeg kan godt lide udtryksformen, som for mig har været rigtig god at arbejde med", fortæller Cille Melgaard og fortsætter mere tænksomt: "Jeg har måske altid været lidt genert, og jeg har aldrig haft lyst til at fremhæve mig selv så meget.

I teksten kan man udtrykke sine tanker via andre personer, og på den måde har jeg nok altid brugt mine skriverier. Det tiltaler mig, at man kan skabe sine egne personer. I dramatikken får de deres eget liv, og de kan sige alt muligt, som man aldrig selv kunne finde på. På den måde er det spændende at arbejde med mennesker i et dramatisk univers." Cille Melgaard betegner lysten til at skrive som en slags indre drivkraft, som man faktisk ikke deler med ret mange, fordi det at skrive ofte er en personlig proces for de fleste. Derfor har hun også fået meget ud af at møde ligesindede på Katapults DramatikerLab, hvor hun har gået fast i nu et år. Drømmen er at kunne leve af dramatikken, og hun arbejder derfor hen i mod at blive optaget på Dramatikeruddannelsen. "Det er fedt, når man kan finde andre, som man kan dele sin skriveinteresse med. Men det kan være svært, og jeg har brugt størstedelen af mit liv på at finde det netværk, inden jeg blev optaget på DramatikerLab. Det kan også være svært at tage det næste skridt, hvor man har lyst til at dele det, man skriver, med andre. Men det hjælper én utrolig meget," forklarer hun.

Vi skal skabe nye fortællinger

Historien om DramatikerLab ved Teater Katapult i Aarhus går langt tilbage, fortæller teaterleder Torben Dahl. Teatret afholdte den første masterclass med underviseren Jens Arentzen tilbage i 2002, og dengang tiltrak det rigtig mange mennesker. "Man kan sige, at det var den egentlige åbning af det, der senere blev til DramatikerLab. Vi var en gruppe, der startede, fordi vi gerne selv ville skrive vores

egne stykker. Vi ville gerne satse på samtidsdramatik, og derfor ville vi gerne uddanne os selv. Det er det, vi nu tilbyder andre," forklarer Torben Dahl.

Undervisning i at skrive dramatik

Her har vi samlet et par forslag til steder, hvor du har mulighed for at få undervisning og/eller sparring, hvis du gerne vil arbejde med dramatik:

- DramatikerLab ved Teater Katapult, Aarhus, www.katapult.dk og www.dramatikerlab.dk
- PlotVærk – kurser og workshops i dramatik, Aarhus, www.plotvaerk.dk
- Vallekilde Højskole, undersøg verden med ørerne (radiodrama), www.vallekilde.dk
- Teater V, København, har ofte dramatiske skrivekurser, og pt. har de åbnet konkurrencen Dramatisk Debut 2016, www.teater-v.dk
- Rødning Højskole, Manuskriptskrivning, 5.-11. juli 2015, www.roedding-hoejskole.dk
- S.T.O.R.I.E.S, Manus Marathon Masterclass (kursus), København, www.stories.dk
- Dramatikervæksthus, Charlottenlund, talentudviklingsforløb med fokus på børne- og ungdomsteater, www.dvhus.dk

Tanken bag projektet har hele tiden været, at man skal kunne komme ind fra gaden uden nogen erfaring og blive tilbudt undervisning, coaching og sparring på højt niveau. Derudover har Katapult tidligere sat fokus på ny dansk dramatik med manuskriptkonkurrencen "Ordene ud af hovedet..." og festivalen DramaRama. I 2005 førte det blandt andet til startskuddet på dramatikeren Caroline Cecilie Mallings karriere, idet hun vandt en professionel opsætning med stykket "Stol på Alice" – blandt andet foran forfatteren Jussi Adler-Olsen. På Katapult arbejder de i dag med en model, hvor deltagerne modner deres evne til at skrive, og her er plads til både dem, som bare gerne vil arbejde kreativt med dramatikken i deres fritid og dem, som har en drøm om at forfølge dramatikken som en professionel levevej. På DramatikerLabs første niveau bliver deltagerne undervist af en dramatikere eller en dramaturg, og er man klar og har udviklet sig, kan man derefter gå videre til næste niveau i en mere erfaren gruppe, forklarer Torben Dahl. På den måde tilbyder DramatikerLab både kvalificeret undervisning, og derudover skaber forløbet også et netværk af dramatikinteresserede lokalt, hvilket er meget unikt. Endelig arbejder Katapult også med konceptet "Writer/Director Lab", der dog hovedsagligt er for pro-

fessionelle dramatikere og særligt lysende talenter. Men hvorfor er det vigtigt, at et teater bruger så mange ressourcer på at drive et åbent skriveværksted for nye talenter? Torben Dahl er ikke i tvivl: "Vi vil selvfølgelig gerne have nye gode stykker til vores egen scene. Bagved det hele er der dog også en mere filosofisk tanke om, at vi er nød til at skabe nye fortællinger om os selv. Hvis vi holder os til de gamle myter og klassiske fortællinger, så bekræfter vi også nogle gamle fortællinger og perspektiver om verden. Derfor skal vi gøde den nye dramatik og ikke kun de velkendte klassikere," understreger han.

Tilbage i Cille Melgaards manuskript "Grundplan" står en kvinde alene tilbage i et hus. Hun elsker panoramavinduerne og køkkenskufferne, og hun kigger fortabt efter den mand, som netop er gået ud af døren. Som læser er man draget ind i det både underholdende og mystiske univers, som stiller flere spørgsmål, end det giver svar. Hvordan ser personerne mon ud i virkeligheden, og hvilket rumligt univers bør denne tekst fortolkes i? Forhåbentligt får vi en dag mulighed for at opleve Cille Melgaards tekst blive vækket til live i en opsætning på de skrå brædder.

Arbejdssituation i Dramatikerlab. Pressefoto.

Jeg forelsker mig f.eks. i en sætning

Af Peter Rafn Dahm

Ser man på programmet for vækstlagsteaterfestivalen "Vildskud" 2014, rummer det 15 forestillinger.

Men kun 3 af dem har en decideret dramatik på kreditlisten (læs: en dramatikere, der ikke også har andre funktioner i forestillingen, som f.eks. instruktør, skuespiller mm). Forestillinger, der er baseret på dramatikerenes værk – den skrevne tekst – er altså i klart undertal – i forhold til "nye" genrer som performance, site specifik, devising, autobiografisk teater m.m. Ikke desto mindre markerede en af de manuskriptbaserede forestillinger, "Det testikelløse samfund", sig stærkt på festivalen i 2014. Dagbladet Politiken skrev bl.a. "Den satiriske komedie "Det testikelløse samfund" var aftenens mest formfuldendte forestilling... De to kvinder, Søster Blixen og Søster Brygger, har trukket sig tilbage til en kælder, hvor de har skabt en oprørsgruppe til virkeliggørelse af "Gynarkiet" under kampråbet "alle mænd skal dø!"... "Det testikelløse samfund" tager fat på et af tidens hotte emner i teatret... Og den gør det med stor genrebevidsthed og en meget velskrevet tekst af den talentfulde unge dramatikere Thea Kulavig".

Vi har bedt Thea Kulavig fortælle om sit virke som ungdomsdramatikere, i og udenfor vækstlaget.

Som helt ung drømte jeg, som så mange andre, om at blive skuespiller, så jeg startede med at spille en masse teater mens jeg gik i gymnasiet. Men sideløbende med det, skrev jeg også meget. Så flyttede jeg hjemmefra, til København, begyndte at arbejde på café og lave en masse kaffe. Og glemte alt om teater. Indtil jeg en dag sad på bodega sammen med dramatikeren Kasper Munk, der sagde: "Thea du har altid skrevet og du kan jo godt lide teater- skriv dog noget dramatik!". Og sådan startede det. Med en opfordring fra en 6 år ældre og uddannet dramatikere: "Det her skal du prøve kræfter med". Og så kastede jeg mig ud i det med Kasper som mentor. Han bor i Norge, så jeg sendte mine tekster derop og fik respons. Og blod på tanden til at fortsætte.

Har du et færdigt manuskript?

Min debut var et dramatikerkursus i TeaterHUSET, der mundede ud i en reading af vores tekster. Det var første gang jeg oplevede min tekst udsat for skuespillere og instruktør. Efter reading'en hev instruktøren Camille Langdal fat i mig og spurgte "Er det her bare en enkelt scene eller har du et færdigt manuskript?" Det sagde ja selvfølgelig ja til, selv om det var løgn. Men jeg løb lige hjem og skrev det, manuskriptet. Og det fik vi så lov til at spille på Bastarden, scenen i TeaterHUSET. Det var min egentlige debut – med stykket "Midt i en sætning". Og dengang var det virkelig "super-super-vækstlag". Vi var alle helt grønne og nye. Og vi legede rundt og prøvede en masse grænser af. Det er 8 år siden nu. Men vi arbejder stadig sammen og bruger hinanden,

selv om vi er spredt rundt omkring på kunstneriske skoler, teateruddannelser og andre steder i verden.

Jeg er vild med sprog – og med mennesker

Når jeg joker med min "kunstneriske identitet", siger jeg, at jeg er en dramatiker uden noget på hjerte. Det passer selvfølgelig ikke, men jeg har f.eks. ingen politisk agenda med min skrivning. For mig begynder det ikke med en historie, jeg bare brænder for at fortælle. Men jeg har altid været vild med ord. Og jeg er vild med mennesker. Så det er tit dér, jeg starter. Jeg forelsker mig f.eks. i en sætning, jeg har hørt én sige i en bus. Den skriver jeg ned og på et tidspunkt, bliver der født en karakter ud af den. Og efterhånden opstår der en historie omkring karakteren. Sådan kan en historie vokse og udvikle sig for mig. Sproget og måden man taler med hinanden på, det interesserer mig rigtig meget. Og så er der da også temaer, der optager mig og går igen i mine historier, selv om min stil og mit håndværk selvfølgelig har udviklet sig.

"Midt i en sætning" handlede om at fortælle sig selv og sit liv og hvordan mennesker husker forskelligt. Og lige nu arbejder jeg med forestillingen "Faderen og sønnen", en iscenesat begravelse, som faktisk handler om det samme. Men her er vi to dramatikere, der deles om opgaven. Rosalinde Mynster skriver første del, en interaktiv audiowalk på en kirkegård, i sin mættede og poetiske stil. Mens jeg skriver selve den iscenesatte begravelse inde i kirken, fordi jeg er god til det med replikker. Og det er helt nyt for

mig, at skulle fortsætte en anden dramatikers arbejde. Men på den ene eller anden måde handler det altid om relationer, når jeg skriver, men hvad gør ikke det, når man taler om teater? (stort grin).

Bestillingsopgaver er at få rammerne foræret

Mange vil sikkert mene, at "Det testikelløse samfund" var en ret "politisk" tekst, men her var det pigerne bag forestillingen, der kom til mig med idéen, og spurgte om jeg ville lægge ord til den. Den måde at arbejde på kan jeg rigtig godt lide. Jeg får nogle rammer og skal ikke opfinde den dybe tallerken, men kan koncentrere mig om dramaturgien og at nørde med sproget. Faktisk giver det mig både ro og frihed at løse "bestillingsopgaver", så dem er jeg rigtig glad for.

Dramatikken kan give forestillingen et fundament

Når vi taler tekst og vækstlag, er der nok ofte en tendens til at teksten bliver (lidt) glemt. Man tager udgangspunkt i dem, man nu er, en flok skuespillere og en instruktør. Og er nok lidt sky i forhold til den skrevne historie, dramatikken, for hvor lærer man lige det henne? Heldigvis er man jo ikke bange for bare at kaste sig ud i egne projekter. Men det, man ofte glemmer, er at der faktisk sidder dramatikere rundt omkring, der kan give projektet den gave at sætte sprog, replikker og dramaturgi på. Og dermed frigøre skuespillere og instruktør, så de kan koncentrere sig om deres egne funktioner. Det er jo samarbejdet der er interessant, det der gør det til teater. At man har hinanden, og hinandens fagligheder at spille opad.

Mine tekster er jo først dramatik, når de kommer ud af munden på en skuespiller. Men desværre glemmer mange, at dramatikken kan give teaterforestillingen et fundament. Noget der ligger neden under alt det andet.

Jeg bidrager med det dramaturgiske overblik

Lige nu, på "Faderen og sønnen", arbejder vi faktisk ret devised eller improviseret. I starten af processen lavede instruktøren, Jeppe Grinderslev, og jeg en masse øvelser med skuespillerne, hvor de genererede materiale til mig. Og det er ren foræring. Det, der opstår mellem to skuespillere, er jo spillevende, det kan jeg ikke sidde derhjemme og skrive. Men jeg kan tage deres ord og deres liv med hjem og tilføje det dramaturgisk overblik, retning og overskud. Den vekselvirkning er fantastisk. Samtidig med at den også er frustrerende og hård. Men netop det dramaturgiske overblik, hvordan man fortæller en god historie, det er det jeg kan bidrage med som dramatiker. Skuespilleren er jo i sin egen karakter. Mens dramatikeren kan have alle boldene i luften på én gang, uden af den grund at være nogen enevældig puppetmaster. For her handler det jo om samarbejdet med instruktøren. Men hvis jeg sørger for at dramaturgien holder, kan instruktøren koncentrere sig om det fysiske, alt det der sker konkret på scenen. Jo for pokker, teatret er jo ét stort samarbejde, når det rigtigt fungerer.

Thea Kulavig. Foto: PRD.

Andre teaterforlag

Nordiska ApS

Nordiska ApS er det største teaterforlag i Danmark, Norge, Sverige og Island. Forlaget formidler opførelsesrettigheder til et meget stort antal danske, skandinaviske og internationale skuespil og musicals i ovennævnte lande.
www.nordiska.dk

Folmer Hansen Teaterförlag AB

Svensk forlag der formidler skandinaviske og internationale teaterstykker for voksne, børn og unge. Forlaget repræsenterer masser af stykker på dansk.
<http://www.folmerhansen.se/>

Colombine Teaterförlag

Svensk forlag der repræsenterer masser af stykker på dansk. Colombine Teaterförlag er et af de yngste nordiske dramatikere-agenturer, men repræsenterer mere end 300 dramatikere; danske, skandinaviske og internationale forfattere.
<http://www.colombine.se/>

Dansk Teaterforlag

Rollehæfter, håndbøger og anden teaterlitteratur. Forlaget formidler rigtig mange teaterstykker i mange genrer samt musicals for både børn og voksne.
<http://www.danteater.dk/>

DramaDirekt

Svensk stykkebank som rummer Sveriges største samling af moderne dramatik. Her findes også Sveriges største samling af digital dramatik. Grundlagt på initiativ af Sveriges Dramatikerforbund i 1997. Finansieres med hjælp af penge fra Statens Kulturråd i Sverige.
<http://www.dramadirekt.com/>

DRAMAS

Dramas er et serviceorgan for amatørteatergrupper i Norge. I databasen findes næsten 3000 manuskripttitler, som man kan søge på og bestille til læsning eller opførelse.
<http://www.dramas.no/>

Dramatisk Bibliotek

Det Kongelige Biblioteks udlån af manuskripter.
www.kb.dk

Hønborg Amatørteaterforlag

Udlejning af rollehæfter til skuespil, revy, skolekomedier, ældrekomedier, dilettantkomedier, musicals
<http://www.hoenborgforlag.dk/>

The Internet Theatre Bookshop

International boghandel med engelske skuespil. Reklamerer med at have verdens største samling af skuespil og musicals...
<http://www.stageplays.com/>

VI TAGER FESTIVALENES TEMA - OG GØR DET TIL VORES FORM

Af Peter Rafn Dahm

Teatergruppen Circonflex, der repræsenterer Danmark på Verdensteaterfestivalen i Belgien til sommer, tager festivalens tema "On the run" helt bogstaveligt: De sender publikum ud at løbe. Med hovedtelefoner på. Og skaber en "audio run".

Vi har bedt Nanna Tychsen og Astrid Villumsen fortælle om arbejdet med at udvikle sommerens festivalforestilling.

Vi leger altid. Finder et materiale og eksperimenterer med det. Søger nye veje med det. Og denne gang handler det altså om "løb". I vores "Shakespeare eksperimenter" arbejdede vi med at kombinere "Shakespeare" og "Eksperiment". I "Fabulator" sendte vi børnerim og sange ind i fortællemaskinen og vendte dem på hovedet. Her er det "on the run", "running", "løbeturen" som vi kigger på. Hvordan kan man løbe? Hvorfor løber man? Løber man fra noget? Løber man for at nå noget? Ja og hvordan løber man i et hele taget, rent fysisk, kropsligt? Vi har aftalt en række workshopdage med hver sit tema. Og vi skal rigtig meget i felten med optageudstyr, indsamle materiale og lege med at klippe det sammen. For at udvikle ideer til hvordan lydsiden i vores historiefortælling skal skrues sammen. Noget skal udspille sig i folks ører og noget

skal spilles omkring og for øjnene af publikum på turen. Og så sker der selvfølgelig også noget decideret kropsligt – i måden publikum bliver aktiveret på. Alt så flere forskellige strenge eller elementer, der skal interagere. Vi kommer givet til at arbejde på måder, hvor vi, helt bevidst, spænder ben for os selv undervejs: Konfronterer ting og skærer historien midt over, så vi kommer til at fortælle noget helt andet.

Udfordringen: At arbejde site specifikt med et sted vi aldrig har set!

Vi har ansøgt med et koncept, som vi bruger som afsæt. Her refererer vi til løb på flere niveauer. Både som en eksistentiel og livslang proces og som "firser fitness" f.eks. Men vi har ikke lagt os fast på noget endnu og vores arbejdsproces fører os altid nye steder hen. I forbindelse med den her forestilling, har der været rigtig mange praktiske ting at tage hensyn til: At skulle kommunikere med "Spots Op" festivalen i Belgien. At anskaffe og arbejde med teknisk udstyr. At skulle til Belgien og afprøve forestillingen on location. Og så ikke mindst at skabe en site-specific forestilling uden at kende sitet på forhånd. Der er jo rigtig mange ubekendte i ligningen, når man skaber et stedsspecifikt værk uden nogensinde at have set selve stedet! Det er en helt grundlæggende udfordring. Vi har ideer om at arbejde med en stafet, hvor man bevæger sig fra punkt til punkt. Men hvor længe er man undervejs fra punkt A til punkt B? Det finder vi først ud af derude, når vi finder punkterne. Vel tager vi derned med

en ide om en færdig forestilling. Men reelt er der nok mest tale om en række byggeklodser, som vi først kan sætte endeligt sammen, når vi er på stedet.

Vi vil gerne væk fra det oplagte og selvfølgelig

Vi arbejder altid med mange lag i vores projekter og processer. Ansøgningen var første lag, og det er vi nu i gang med at dekonstruere, for at starte på ny. Hvor det oprindelig koncept så bliver en slags base, vi bygger ovenpå. Festivalen arbejdet med er stort tema "On the run" – på flugt. Som en påmindelse om 100året for 1. Verdenskrig. Og det er de gamle slagmarker vi – bogstaveligt talt – skal ned og spille på. Vores greb er så at gøre "On the run", som givetvis bliver det indholdsmæssige tema i mange af de andre forestillinger, til vores form. Vores forestilling bliver "løbende". Vi binder os altså hverken til krigen eller tiden dengang, men sætter os for at undersøge det at løbe. Det kan sagtens komme til f.eks. at handle om os, mennesker i dag – hvem vi er nu, hvor vi er henne i dag, 100 år efter Verdenskrigen? Vi vil gerne bevæge os væk fra "det oplagte" eller "selvfølgelig". Som ved f.eks. at vende temaet og gøre det til en form. Altså ikke at arbejde "bogstaveligt" med flugt, flygtninge og 1. Verdenskrig. Men snarere "bevægelse", finde inspirationen her. Bevæger man sig alene eller sammen? Som individ eller i en gruppe? Fordi man er bange? Fordi man tror på noget... politisk? Sådan noget kunne sagtens dukke op i vores forestilling.

Lyd er et taknemmeligt virkemiddel

Flugten er jo også en rejse, og her kommer lyden ind

som scenografi eller "soundscape", og som et nyt element i vores arbejde – i hvert fald bliver det nyt at lyden fylder så meget. Lyden er jo meget effektiv og generøs som virkemiddel. Et anslag på en ukulele og så er du på Hawaii. Fantasien er nem at tricke med lyd. Så vi kommer nok til at eksperimentere meget med, hvordan vi med få lydige virkemidler kan flytte folk. Hurtigt ændre én setting til en helt anden. Og selvfølgelig skal vi skaffe midler til at købe mp3 afspillere, øretelefoner osv. til alle publikum'er. Men når først vi har udstyret, er det jo fedt at kunne skabe kæmpeuniverser uden nogen fysiske bindinger.

Den "løbende" udfordring

Fysisk bliver forestillingen også en udfordring. Vi har f.eks. været ude at løbe sammen og leget med forskellige måder at løbe på. Og vi skal undersøge udfordringerne i at have et løbende publikum. Det er jo noget helt andet end at sidde tilbagelænet i plyssæderne. Hvad kan man bede folk om? At løbe grimt f.eks. At gå kappang? Så vi har selv rendt rundt og lignet idioter ude på Fælleden, mens vi prøvede mulighederne af.

Plads til hinandens passioner

Heldigvis er der rum til, at det vi hver især brænder for, kan få en plads i vores forestilling. Derfor når vi altid frem til noget vi alle synes er sjovt, spændende og udfordrende at arbejde med. Det er vores forskellige passioner, og lysten og viljen til at gribe hinandens passioner, der både driver og skaber værket. Ideerne er flydende og kan altid strække sig, så de når og forbinder sig med andres ideer. Det hele skal jo ende med at samle sig i det store puslespil – den færdige forestilling.

GODE TEKSTER BLIVER BARE VED MED AT ÅBNE SIG

Af Peter Rafn Dahm

I DATS har "kampen" for repertoiret i amatørteatret altid stået centralt. Lige fra grundlæggelsen har der været fokus på at give scener, teatre og grupper i hele landet adgang til gode teatertekster. Og ikke alene give adgang til dem, men også gøre opmærksom på deres eksistens og at opfordre til

at spille dem. Allerede i 1950 nedsættes et repertoireudvalg, og der udnævnes repertoirekonsulenter. Dengang formulerede man kriteriet for den gode teatertekst som "stykker hvor der ikke er slået af på kravene om kunstneriske og kulturelle kvaliteter og som alligevel egner sig for amatørscener, der arbejder alvorligt med deres stof".

Thomas Hauger har altid været lidenskabeligt optaget af de gode teatertekster. Først og fremmest har han selv opført dem på det lokale teater, Drakomir, i Ribe. Men han har også gennem mange år været redaktør på Repertoiret, der hvert år omtaler nye "teaterstykker der er egnede til amatørteatret". Som Lokal Teaterkonsulent rådgiver Thomas hellere end gerne, når scener og grupper her brug for repertoire-inspiration. Sidst, men ikke mindst, har Thomas' tekstengagement fået ham til at oversætte adskillige manuskripter til dansk. Ikke mindst Geir Magne Pedersens.

Vi har mødt Thomas på Drakomir dagen før premieren på Geir Magne Pedersens "Arie for en døende sol", og bedt ham fortælle om sit forhold til teaterteksten.

Thomas Hauger. Foto: PRD.

Alle tekster kan spilles af amatører

For mig er en god teatertekst en tekst, der har en god historie – og at den bevæger mig, at der sker noget med mig. En god tekst skal rykke ved sit publikum, synes jeg. Og jeg skal også, som instruktør, kunne rykke mit publikum. En(hver) god teatertekst er, efter min mening, også god for amatører. Jeg ved at det har været diskuteret meget, og det kommer selvfølgelig an på dit ambitionsniveau (jeg synes, at alle amatører skal have et højt ambitionsniveau) – men jeg har ikke læst nogen tekst, som jeg ikke kunne forestille mig spillet af amatører. Og jeg læser godt nok mange, skulle jeg hilse og sige, også dem der spilles på pro-

fessionelle scener. Det betyder selvfølgelig ikke man skal spille alle tekster. Men de kan alle sammen spilles.

Vi arbejder minutiøst med teksten

I morgen (den 29. april 2015) har jeg selv premiere på Geir Magne Pedersens "Arie for en døende sol", her på Drakomir, vores amatørteater i Ribe. Og det er der mindst to gode grunde til. Dels er jeg ret optaget af Geirs dramatik. Dels har jeg en skuespiller, Bianca Klingenberg, der har job som sygeplejerske med vekslende vagter. Hun har været med her siden hun var 8 år, men hun kan ikke være med i nogen af mine store produktioner, for vi kan jo ikke lave øveplaner efter én skuespillers vagter. Det går ikke, når der er 8-10 mennesker involveret. For 5 år siden lavede jeg en anden af Geirs monologer, "Mens Vorherre sover", og det var drønspændende. For et års tid siden smed jeg så "Arie..." i hovedet på Bianca, og spurgte om ikke det var noget. Bianca blev meget berørt af teksten, og så foreslog jeg, at vi lavede den – om dagen – sideløbende med et andet projekt, jeg har gang i. Den bed hun på. "Lidt narcissist er man jo altid" som hun sagde. En 40 minutters monolog er jo en fantastisk udfordring for en skuespillerinde. Men også en fantastisk svær opgave. For hvem er dine medspillere? Det er publikum. Du har ingen på scenen at spille med. Det er en kæmpe udfordring. Men Bianca er dygtig, og vi har arbejdet minutiøst med teksten. Diskuteret hvert eneste ord. Geirs tekster bliver ved med at åbne sig. Sætningerne åbner sig. Dybderne åbner sig. Det er som at skrælle lag på lag på lag. Jeg vil ikke sammenligne med Ibsen. Men jeg har haft den samme oplevelse – for hver gang du arbejder med en lille

replik, så åbner der sig dybder af uendelig dramatiske skønhed.

Absurditet på den spændende måde

Første gang jeg oplevede Geirs dramatik, var på Færøerne i 2006, hvor jeg selv var oppe med min egen ungdomsproduktion "Koldt" (skrevet af Andreas Garfield). Her kom så de der mærkelige nordmænd, pokkers langt væk fra, helt deroppe hvor næste station hedder Svalbard eller noget i den dur. Og de nordmænd spillede en overraskende visuel og lydligt inciterende forestilling, som jeg var temmelig vild med. Den var absurd på en meget spændende måde. Forestillingen blev inviteret til at spille på DATS, Teaterfestival i Roskilde og kom siden en tur til Korea. I Norge har den spillet ikke mindre end 86 gange med det samme hold. Den blev købt, af Amnesty tror jeg, som debatoplæg om dødsstraf. Det synes jeg ikke selv den egner sig til, men ikke desto mindre spillede den altså 86 gange.

En forestilling med internationalt potentiale

Jeg blev så vild med teksten, at jeg oversatte den til dansk. DRAMA ville ikke udgive den, fordi man ikke synes, at de flotte billeder i selve forestillingen, kom til udtryk i teksten. Så jeg besluttede at lave mine egne billeder, som instruktør. Arbejdede med den i hovedet et par år. Fandt to gutter til rollerne, satte et lille lyd-orkester sammen og lavede en, synes jeg selv, rasende spektakulær, seværdig – og mærkværdig forestilling her i Drakomir. Og vi vil meget gerne tage den op igen og f.eks. vise den på en Senior Teaterfestival. Det er også en forestilling, der har internationalt po-

tentiale, fordi den er så visuel. Hvis bare man smider et par engelske ord ind hist og pist, vil den kunne forstås overalt i verden. Ikke mindst pga. dens "spektakularitet". Bare det mærkelige fængsel vi har kreeret med alle mulige underlige lamper f.eks.

Flere burde få øje på Geirs tekster

Hvad jeg ikke fatter er, at andre teatre og scener ikke kaster sig over Geirs dramatik. Jeg ved kun af, at "Mens Vorherre sover" har været opsat i Århus, i forbindelse med en udstilling om vold mod kvinder på Kvindemuseet. En vidunderlig forestilling. Og selv om det da var et år siden, jeg selv havde sat den op, blev jeg mindet om hvor god en tekst det er "Hold da kæft hvor er den god", sad jeg og tænkte. Så velskrevet. Så ordentlig. Så fuld af metaforer. Den kunne man ønske sig at flere fik øje på og øje for. Men i Norge har den spillet 75 gange. Jeg synes man skulle lave en festival udelukkende med Geir Magne Pedersen tekster. Det forslag er hermed givet videre.

Når man instruerer sine egne oversættelser

Nu har jeg jo selv oversat de af Geirs tekster vi har opsat på Drakomir. Og det sjove er, at når jeg så vender tilbage til mine oversættelser – som instruktør – så finder jeg en hel masse, der skal rettes. Jo mere jeg arbejder med teksterne, jo mere får jeg behov for at finpudse dem. Det drilke ved at oversætte Geirs tekster, er nok at norsk og dansk ligger så tæt, at man kan glemme forskellene. Det samme har jeg oplevet med min oversættelse af Ibsens "Gengangere", hvor både jeg og mine skuespillere opdager omvendte ordstillinger og den slags. Den slags opdager man, når man arbejder videre med sine egne oversættelser – som instruktør. Jeg har endnu en tekst af Geir liggende i skrivebordsskuffen, "En sag om narkose", hedder det vist – et stykke om skizofreni – som jeg pønser på at oversætte. Men man skal jo finde tid til det.

Gustavo Ott blæste os fuldstændig omkuld

Udover Geirs tekster, har jeg oversat Gustavo Ott fra spansk til dansk, via hans kones engelske oversættelser. Og det er jo en hel anden slags tekster. "Dine molotov kys" f.eks. er ren magisk realisme, som nok ligger lidt fjernt for dansk mentalitet. Jeg har også en anden tekst liggende af Ott, om dengang teatret frelste verden.

En virkelig historie, som jeg godt kunne tænke mig at lave. Vi har jo kunnet opleve Gustavo Ott og hans teater i Danmark, f.eks. i 1996 i Tønder, hvor han blæste os fuldstændig omkuld med stykket "Pavlov" – og hans "speed on stage" teater. Hans forestillinger foregår altid i et realistiske miljø, men tempoet gør det magisk, rykker det ud af – udover – realismen.

Okanovic, Brekling og Lollike

Men der er også masser af gode danske dramatikere, som ikke bliver spillet nok i amatørteatret. Vi udgiver jo omkring 25 tekster om året på DRAMA, og amatørerne burde spille dem meget mere. Man kan nævne Aleksa Okanovic, hvis "Diamond/Dust/Shoes" jeg har sat op her på Drakomir. En forrygende tekst om dysfunktionelle familier og narcissisme. Vi har også sat Kamilla Wargo Breklings "Slut" op. Hun spilles jo vildt meget på de professionelle scener. Men amatørteatret har ikke rigtigt fået øje på hende. Jeg har

Bianca Klingenberg-Dupont leverede en fremragende præstation på Drakomirs scene.

Teater når det er bedst i Drakomir

DRAMA: Der er grund til at glæde sig til premieren på *Arie for en døende sol*

AF BO MAJMBURG
bom@ugleavisen.dk

*****
Arie for en døende sol
Urpremiere i DRAKOMIR.
Undertegnede blev godt nok sparket bagover af bevovelse, da jeg overværede en af de sidste prøver på Drakomirs forestilling. *Arie for en døende sol*

På scenen var der kun en skuespiller, nemlig Bianca Klingenberg-Dupont.

fjerne blikket fra scenen af frygt for at på glip af noget. Alt på scenen var gråt - ja på nær Biancas sko, hud og lyse hår. Men hendes præstation er alt andet end grå. Hun er blændende i rollen, og jeg skulle tage mig selv i ikke at få ondt af hende, for præstationen var så virkelig-hedsnær, så intens og så gribende. Knap er stykket i gang, før hun griber scenen. Hun bruger sin personlighed som et stærkt virkemiddel til at udtrykke sig, og hun formår virkelig at udtrykke dramatikken på en helt igennem fantastisk måde. Det er teater, når det er bedst.

Et medlidensdrab

Fakta

Arie for en sol er skrevet af Geir Magne Pedersen og oversat til dansk af instruktør Thomas Hauger. Der er premiere onsdag den 29. april.

over sit liv, og det medlidensdrab hun aftalte med sin cancersyge mor.

Bianca Klingenberg-Dupont spiller den krævede rolle som den unge pige. Hun har været aktiv på scenen i Drakomir, siden hun var otte år gammel. Og hun er altid blevet opfattet som en meget dygtig og ambitiøs skue-

Thomas' oversættelser

Automatteorien, Mens Vorherre sover og Arie for en døende sol, alle udkommet på forlaget DRAMA i 2012.

Passport og Dine molotov kys af Gustavo Ott, udkommet på DRAMA i hhv. 2007 og 2010.

Thomas' teaterproduktioner:

- '02 TILVÆRELSEN I DIT LIV - Sidsel Thorsen
- '03 DAGENS SENSATION - Bo Schiøler
- '05 PIGEBANDEN - Jesper Wamsler
- '06 KOLDT - Andreas Garfield
- '07 DET STORE STILEHÆFTE - Agotha Kristoff
- '08 HJEM KÆRE HJEM - Andreas Garfield
- '08 MENS VORHERRE SOVER - Geir Magne Pedersen
- '09 TILVÆRELSEN I DIT LIV - Sidsel Thorsen (TGK produktion)
- '09 PASSPORT - Gustavo Ott
- '10 VILDANDEN - Henrik Ibsen
- '11 ET TOMT RUM - Sandro Key Aaberg
- '12 DIAMOND/DUST/SHOES - Aleksa Okanovic
- '13 SLUT - Kamilla Wargo Brekling
- '14 MOD SLAGTEVÆGT - Geir Magne Pedersen
- '15 ARIE FOR EN DØENDE SOL - Geir Magne Pedersen
- '15 GENGANGERE - Henrik Ibsen

set amatører spille Christian Lollike. Selv synes jeg, at kvaliteten i hans stykker svinger meget, noget af det er vanvittigt spændende, andet finder jeg bare mærkeligt.

Garfield er oplagt for amatører der vil spille moderne teater

Og så er der selvfølgelig Andreas Garfield. Han spilles en del på amatørscener, men man kunne spille meget mere af hans "hyperrealisme" rundt omkring. Vi har, som sagt, selv spillet "Koldt", hvor solen er gået ud. Og "Hjem kære hjem", om krigsveteraner, og det var med vand i vandhanen og det hele. Teatergruppen Diktaturet har lige taget hans "Slangeham og brune bjørne" op. Den spiller de på DATS Teaterfestival i Frederiksværk her i begyndelsen af maj. Garfield er simpelthen oplagt for amatører, der gerne vil spille moderne teater. Man behøver selvfølgelig ikke absolut spille "moderne", men det er måske nemmere at gå til for amatører end de store klassikere, Shakespeare, f.eks. På den anden side synes jeg at amatørerne overser Ibsen. Selvfølgelig skal han bearbejdes, men så har han også meget at byde på. Jeg har selv lige oversat og bearbejdet "Gengangere", som vi sætter op på Drakomir, og det er en kæmpeoplevelse at fordybe sig i hans tekst. Summa summarum: Der er masser af gode teatertekster, både moderne og klassiske, og man kan kun sige: Spil dem dog.

Andre amatørteatre udfordrer sig selv – og deres publikum.

Over hele landet kan man finde eksempler på amatørscener, der, som Drakomir i Ribe og Brødeskov Teater på Sjælland, prøver kræfter med de lidt "sværere" tekster.

Vi har udvalgt nogle eksempler:

Det Lille Teater – Gråsten

Mens vi venter på Godot af Samuel Beckett
Verdens vel nok mest berømte stykke "absurd" teater.

Woyzeck af Georg Büchner

Et af de mest indflydelsesrige stykker i den europæiske dramatiske historie.

Mutter Courage af Bertolt Brecht

Af mange regnet for at være det bedste antikrigs-stykke, der nogensinde er skrevet.

Glostrup Amatør Scene

Syndflod af Julie Johanne Kirkegaard

Grotesk, moderne dansk komedie om religiøsitet, desperation – og selvmord.

De sorte skove af Jens Chr. Grøndahl

Lyrisk ordrigt kammerespil for to kvinder, fyldt med udfordrende metaforer...

Sæbyscenen, Sæby bl. a.

Dagenes lys af Jesper Halle

Prisbelønnet norsk dramatik. Forfatteren kalder selv stykket: "Et familiealbum".

Støbeskeen, Frederiksværk

Kopier af Caryl Churchill

Moderne prisbelønnet britisk dramatik om genteknologi.

Det Tredje Riges Frygt og Elendighed af Bertolt Brecht

Det berømte stykke om de mekanismer, brutale regeringer anvender over for deres borgere.

Midtfyns Amatør scene

Stolene af Eugène Ionesco

Ionescos berømte absurde komedie. "Tragisk farce i 1 akt", kaldte forfatteren det selv.

Herre og skygge af Stig Dalager

Et drømmespil om HC Andersen på dødslejet. Stærk, poetisk og dybt tankevækkende tekst.

Hvidovre Amatørscene

Ingen møder nogen af Peter Asmussen

Stærk moderne dansk dramatik om parforholdets mønstre og vildveje.

Lykke Bjørn af Line Mørkeby

Ny dansk stykke om danskernes forhold til samfundets skæve eksistenser.

Af Christian S. Hersker

Der findes mange forskellige funktioner i scenekunstens tjeneste: Instruktør, dramatiker, skuespiller, scenograf, tekniker, lysdesigner, tonemester og... **dramaturg!**

Hvis man skulle spørge et tilfældigt menneske på gaden, hvad de tror en dramaturg er for noget, ville de fleste nok højst sandsynligt nævne en grøntsag. Ordet virker faktisk lidt som om det kun modvilligt undslipper læberne. Selv mit tastatur foretrækker at stave det forkert: *Darmagurk*.

Ikke desto mindre, eksisterer der en lille niche i Aarhus Universitet, hvor man rent faktisk uddanner folk som dramaturger. Stedet hedder "Kasernen" som en ode til lokationens fortid, og det må så absolut siges at være en ironisk titel i dette humanistiske åndehul, eftersom arbejdsdisciplinen i høj grad er op til den enkelte studerende. Her vandrer folk som studerer musikvidenskab, æstetik & kultur eller litteraturhistorie, allesammen side-om-side med de kommende dramaturger. Det er en skønsom blanding af yderst kreative bohémere, der (heldigvis) er gået stik imod samfundstendensen om at skulle blive superhurtigt færdige med en upoetisk uddannelse. Men den opmærksomme læser har muligvis bemærket at jeg endnu ikke har beskrevet hvad en dramaturg rent faktisk kan. Det kommer senere...!

På selve uddannelsen bliver der konstant slynget en hel masse manuskripter rundt blandt de studerende. Men det er skam ikke hyggelæsning; der bliver analyseret, gransket og kvalitetsvurderet - alt sammen efter en oldgammel opskrift på, hvordan en spændingskurve skal se ud. Ord som *Desis* og *Lysis* markerer henholdsvis knudens strammings- og løsningspunkt i enhver god tragedietekst. *Anagnorisis* er et dyrt ord for genkendelse/erkendelse, og knytter sig til hovedpersonens mulighed for at se tingenes rette sammenhæng, og efterfølgende begræde de brølere som vedkommende har begået. Den slags er jo godt at vide, især hvis man er interesseret i at kunne pege på en fortællings udvikling, og muligvis rette lidt på det hele, med et akademisk overblik. Og det er blot én af de analysemodeller, som findes på studiet. Derudover bliver de dramaturgisterende også bombarderet med en grundig omgang teaterhistorie, som strækker sig fra jæger- og samlertiden før antikken, og til halvfjerdserne, hvorefter der pludseligt opstår en vis stagnering (og måske lidt fakultetsmodstand) i accepten af de nye, store fortællinger. Ingen tvivl: At studere på Dramaturgi, er at kigge bagud i tiden. At skue fremad, det er op til den enkelte.

Men hvad *KAN* en dramaturg? Det kommer senere. Først skal der lige præsenteres en grovkornet opdeling, der viser en tendens indenfor fagets personligheder. I min dikotomiske optik findes der 2 typer af dramaturger. Lad os kalde dem for "Den Røde Dramaturg" og "Den Blå Dramaturg". Eller bare *Den Røde* og *Den Blå*, for at spare lidt på papiret.

Den Røde er en fortæller for værkets, omstændighedernes og humorens præmis. Han/Hun sætter menneskeligheden foran sit behov for traditionelle teater-

rammer, og foretrækker at overgive sin identitet som strukturanalytiker, til fordel for et tæt samarbejde med scenekunstens andre funktionsområder.

Den Røde Dramaturgs 3 forcer:

- Forstår værket på dets egne præmisser
- Giver plads til nyskabelse
- Skaber fremdrift i den kunstneriske proces

Den Røde er en teamplayer, som gerne involverer sig udover sin funktion som kvalitetskontrollør, og er derfor til tider i fare for at virke som en allround assistent, eller måske endda en overflødig lønpost, i en verden hvor der er kamp om begrænsede midler. Til gengæld er Den Røde ofte den nøgle, der i sidste ende låser op for dynamikken, flow'et og oplevelsesværdien i enhver kunstnerisk produktion. Den Røde favner hele projektet, inklusiv de mennesker som er involverede, uanset rangorden. Hvad tekst angår, er Den Røde overlegen; Han/Hun er i stand til at se forbi teksten, og helt hen til forfatterens intention. Større tekstforståelse findes ikke.

Den Blå sætter sin akademiske og kritiske sans på en piedestal. Han/Hun arbejder først og fremmest med et udgangspunkt i sin enorme viden om de konventionelle teatertraditioner, og kan muligvis virke en smule ufleksibel, på grund af sin forkærlighed for den stramme dramaturgi.

Den Blå Dramaturgs 3 forcer:

- Et nøgternt blik på kvaliteten
- Forhindrer et værk i at løbe løbsk
- Opsætter vigtige rammer, og afgrænser et værk

Den Blå er af den gamle skole, hvor dramaturgen hol-

der sig adskilt fra resten af produktionsholdet, for at kunne holde sig neutral. Til gengæld er Den Blå indehaver af det udefrakommende øje, som i høj grad kan hjælpe, når både instruktør og skuespillere har stirret sig blinde på deres egne darlings.

Den Blå kan være både skarp og skrap, hvilket kan kompensere for de bløde værdis manglende gennemslagskraft. Hvad tekst angår, er Den Blå overlegen; Han/Hun er i stand til at spotte de huller i kvaliteten, som skyldes forfatterens brister, og kan derfor sikre en uovertruffen skelnen mellem forspring og faldgruber.

I bedste fald er Den Røde en samlende kraft, og en kvalitetsbevidst leder.

I værste fald er han/hun en jack-of-all-trades, der håbløst forsøger at balancere med alt for mange bolde.

I bedste fald er Den Blå en kompetent observatør, og en kilde til ærlig rådgivning.

I værste fald er han/hun en stringent slave af et overfortolkende overjeg, der misforstår forskellen mellem smagsdommeri og konstruktiv kritik.

Men hvad *KAN* en dramaturg?

Det er uddannelsens store problem: Identiteten. Den kommer ikke af sig selv. I bund og grund kan en dramaturg egentlig næsten hvadsomhelst – bortset fra at blive skuespiller! Mange beskæftiger sig med tekstarbejde (Som f.eks. aarhusianske *PlotVærk*, der udbyder nogle spændende skrivekurser), og andre bliver undervisere i drama (Som f.eks. *Move'n Act*, der underviser i skuespil og bevægelse). Et tredje segment genopfinder sig selv helt og aldeles, og bliver produktive projektledere, smidige selvstændige, kreative konsulenter eller blot psykotiske gøglere, ligesom under tegnede.

DATS arbejder i øjeblikket på at kunne tilbyde et nyt kursus i produktion af audiodrama/lyd/radiodrama. Følg med på hjemmesiden!

www.dats.dk

Lyden i centrum for den dramatiske oplevelse

I disse dage ser vi i Danmark et fornyet fokus på radiodrama samt lyddramatiske koncepter – samlet kaldet audiodrama. Det sker sideløbende med, at DRs radiodramaafdeling i foråret forlod radioen og nu kun findes i et digitalt podcastunivers. Endelig inspireres også det traditionelle teater af den stigende interesse for audiodramaet, hvilket ses på både den professionelle scene samt i nytænkende vækstlagsforestillinger. Rampelyset er gået på opdagelse i et spirende nyt lydunivers, som også har givet den dramatiske tekst en ny renaissance.

Af Lene Grønberg Poulsen

På en nøgen scene står tre skuespillere foran hver deres mikrofon. De bruger kun rekvisitter, hvis de skal frembringe en bestemt lyd, og her spilles tydeligvis til ære for mikrofonerne. I salen sidder publikum. Noget vælger at lukke øjnene

og derved kun opfange lyden, mens andre opmærksomt følger med i skuespillernes kamp for at skabe den perfekte lydoptagelse.

Scenen stammer fra en præsentation af et audiodrama hos AKT1, der er et uafhængigt københavnsk initiativ, der ønsker at fremme audiodramatikken i dansk kontekst. AKT1 eksisterer som en hjemmeside, hvor lyttere kan downloade spændende auditive fortællinger som podcasts og høre dem, når de selv har tid og lyst, hvilket ca. 1000-2000 lyttere benytter sig af for hver udgivelse. Hver 3. måned afholder

AKT1 desuden et livearrangement, hvor omkring 50 tilskuere får mulighed for at se et audiodrama blive til for øjnene af dem. Bagefter kan alle andre gå ind på hjemmesiden www.akt1.dk og høre den endelige version. Projektleder og initiativtager Niels Erling beskriver AKT1 som et podcastinitiativ med en livedel:

"Vi vil gerne sætte fokus på, at der bliver skabt gode radiodramatiske fortællinger af høj kvalitet. Derfor giver vi en stemme til de dramatikere, der ikke nødvendigvis kan få spilletid i DRs radiodramaunivers. Et nyt initiativ hos os er et samarbejde med avisen Information, hvor vi i vores liveversioner radiosætter én af avisens kronikker. På den måde arbejder vi også med, hvad genren kan rumme," forklarer han og fortsætter:

"I vores livedel får publikum et sjovt metablik ind i maskinrummet, når en blender bruges til at skabe den lydlige kulisse til en elevatortur, eller en vase, lidt vand og nogle strå kan blive til en kaffemaskine. Her ser vi virkelig skuespillerne på arbejde, mens de dedikeret og koncentreret arbejder ud fra et manuskript. Her er det nemlig skuespillerne, der står til rådighed for teksten – og ikke omvendt."

Fornyet fokus på lyd

At radiodrama samt et fornyet fokus på lyd i teatret er i fremgang, bliver hurtigt tydeligt, når man ser på alle de nye initiativer, der skyder frem i dag. Radiobiografier i København og Aarhus, nye formater på podcast med fokus på lyddramatik og spændende nye teaterprojekter, der arbejder med lyd på nytænkende måder er alle en del af de tiltag, der peger på en genre i fremgang. I 2014 så den københavnske "Flyd – festival for lyddramatik" dagens lys for første gang, mens det akademiske tidsskrift for dramaturgiske studier "Peripeti" netop har udgivet et helt temanummer om audiodrama og de nye strømninger. I foråret 2015 gik

DRs radiodramaafdeling desuden over til kun at tilbyde radiodrama i et podcastunivers.

Men hvorfor ser vi netop denne stigende interesse for lyd nu? Niels Erling fra AKT1 har flere bud:

"Jeg tror, at det handler om, at hele verden går så hurtigt i dag. Vi bliver bombarderet med indtryk, hvor alt er klippet hurtigt. På den måde savner mange fordybelsen, og den kan man få, når man lytter. Derudover handler det selvfølgelig også om medievaner og teknologi. Pludselig kan også telefoner podcaste alt muligt, så det handler også om tilgængelighed for lytteren. Hvor man førhen skulle kende det præcise tidspunkt for at lytte til radiodrama på P1, kan man nu selv vælge, hvornår man vil høre det – og der er også kommet mange flere muligheder og formater på nettet," påpeger han.

Den forklaring hænger godt sammen med de iagttagelser Bente Larsen, underviser i radiodramatik på blandt andet Københavns Universitet samt medlem af det københavnske Radiodrama Netværk, har gjort sig. Hun har i en årrække tilbudt kurser i radiodrama til universitetsstuderende i et særligt samarbejde med DRs radiodramaafdeling, som blev til under forskningsprojektet LARM:

"Jeg oplever en stigende interesse for lyd i den tid, vi lever i, og det kan blandt andet ses ved, at der er etableret ny forskning med lyd som omdrejningspunkt og undervisning i den auditive kultur. Det er blevet nemt at lave lydproduktioner, og du kan gøre det med din telefon, så for de unge er det ret let at forstå og eksperimentere med formatet. Særligt lyd-bøger og lydfortællinger er i stærk vækst blandt unge, som ikke har nogen form for radiokultur med sig, og mange i den yngre generation kender kun radioen som noget, der spiller popmusik. På den måde oplever de i mødet med radiodrama et helt nyt univers samt en måde at fortælle historier på, som de ikke tidligere har været bekendt med," forklarer hun.

Samarbejdet mellem DR og Københavns Universitet i forskningsprojektet LARM viste, at der var en overvældende interesse for at arbejde med den dramatiske fortælling i lyd, og at der derfor var basis for at skabe et netværk af interesserede i det københavnske miljø, som fik navnet Radiodrama Netværket i 2013. Med inspiration fra tyske og engelske hørespilsfestivaler fik netværket, som Bente Larsen også er en del af, herefter idéen til festivalen "Flyd – festival for lyddramatik", som blev gennemført for første gang i 2015. "Vi opdagede at interessen var overvældende. DR sagde ja til at samarbejde, og de fik fat i de nordiske broadcasteres radiodramaafdelinger, mens de små københavnske teatre lagde scener til og Dansk Blindesamfund, som repræsenterer rigtig mange radiodramalyttere, gik ind i projektet og lagde navn til én af priserne. Der er desuden et kæmpe vækstlag af unge mennesker, som eksperimenterer med lyd, som

gerne ville dele deres produktioner," fortæller Bente Larsen.

Hun kalder den første Flyd Festival for et succesfuldt eksperiment, idet de kunne prale af en belægningsprocent på 70-80 procent på alle arrangementer under festivalen. I 2015 vender festivalen tilbage i København d. 20. – 23. august.

DR drama i udvikling

DRs radiodramaafdeling har i mange år haft monopol på at tilbyde lyddramatik til danskerne, og afdelingen har derfor også en lang tradition bag sig. Oprindeligt hed det Radioteatret, og denne afdeling opstod sammen med Danmarks Radio i 1925, hvor man kunne lytte til klassisk scenedramatik af blandt andre Heiberg, Holberg og Molière, mens reelle hørespil senere vandt frem. I 60'erne blev radioen udfordret af tv'ets indtog i de danske hjem, og i den kamp satte radioteatret unge forfattere som Anders Bodelsen og Svend Aage Madsen til at arbejde og eksperimentere med genren.

I 2007 kom radiodramaafdelingen dog under stort pres, da DR i en lang periode havde oplevet faldende lyttartal og derfor lukkede afdelingen. Dog havde man stadig en public service forpligtelse i forhold til at tilbyde radiodrama, og det betød at radiodramaafdelingen blev fusioneret med DRs TV-dramaafdeling, som også producerer de store formater til tv-fladen og i dag har navnet DR Fiktion.

Den sammenslutning førte til en del ændringer, hvor man afskaffede de lange enkeltspil, der varede omkring en time for i stedet at fokusere på halvtimes formater – gerne i serieform. Fokus blev herefter lagt på krimi- og dokudrama, hvilket betyder, at DRs radiodrama i dag arbejder med en realismetilgang, der i sit udtryk er tættere på tv end på teater."

DR skal jo ramme den rette vekselvirkning mellem det smalle og det mere brede. I radiodramaet har man set en bevægelse, hvor vi har gået fra at hedde radioteatret til at hedde radiodrama, så man kan sige, at vi ligeså tættere på tv end teatret i forhold til en realismetilgang til materialet" forklarer Dorthe Riis, der er leder af DRs radiodramaafdeling. Hun fortsætter desuden:

"Derfor vælger vi også typisk de dramatikere, der har erfaring fra tv. Vi har intet imod dramatikere, der har erfaring fra teatret, men vi vælger dem, der har en fornemmelse for at skrive historier, der opbevarer en vis realisme, og som lægger sig i den realistiske fortælletradition."

Men hvordan kommer verden så til at se ud, når DRs radiodrama tages af FM båndet på P1 og kun udbydes i et podcastunivers, som lytterne i stigende grad selv skal opsøge? Og hvilken indflydelse får det på form og indhold? Til det svarer Dorthe Riis:

Det bør du lytte til – bliv inspireret af lyd!

Nye podcast initiativer

- AKT1, producerer radiodramatik skrevet af nye stemmer i audiodramagenren, www.akt1.dk, kan blandt andet høres via soundcloud.com/akt1radiodrama
- Third Ear, internationalt prisvindende digitalmagasin på podcast, www.thirdear.dk, kan blandt andet høres via www.thirdear.dk/soundcloud
- Serial, amerikansk hitdokumentar om et mord i Baltimore, downloades via App Store (Apple) eller Google Play Butik (Android)
- The American life, succesfuldt amerikansk radioshow, downloades via App Store (Apple) eller Google Play Butik (Android)
- Hidden Gems, podcast om kultur og mennesker, www.hiddengems.dk
- Kunsten.nu, digitalt kunstmagasin har lanceret podcast om lydkunst, www.kunsten.nu
- The Wireless Theatre Company, initiativ fra Storbritannien, www.wirelesstheatrecompany.co.uk og det amerikanske radiodrama The Truth, www.the-truthapm.com
- DR Radio app, under fanebladet "Drama & Bog" kan du lytte til udvalgte lydbøger og drama. Det meste indhold er nye produktioner, men løbende tager DR også lytterne med tilbage i tiden med særligt udvalgte dramaklassikere fra DRs radioarkiv. Downloades via App Store (Apple) eller Google Play Butik (Android)

Klassisk radiodrama

- DR Radio Dramas klassikere: dr.dk/radiodrama
- Klassiske radiodramaer som Ole Bornedals "Moriendo" og landeplagen "Gregory Mysteriet" kan høres på DR's arkiv Bonanza: www.dr.dk/bonanza
- Historisk dokudramatik: Radiodrama forklædt som virkelighed. Mest kendt er Orson Welles "Klo-dernes Kamp" fra 1938, som i sin tid lagde gaderne øde. Radiolab har lavet en udsendelse om den panik, som fupnumme ret spredte. Find den på www.radiolab.org/2008/mar/24/

"Jeg tror ikke, at du vil se, at radiodrama med ét skifter indhold og form. Grundlæggende vil vi gerne fortælle en god historie, som du kan identificere dig med og som rummer alle de ting, der kendetegner et godt drama. Det kan godt være, at der sker noget med formen, for vi skal konkurrere med en masse andre podcasts. I fremtiden lytter folk ikke bare til os, fordi de lytter til P1. De skal vælge os aktivt, hvilket betyder, at vi får en hel anden konkurrence. På den positive side kan man sige, at vi nu kan arbejde med de tidsformater, der giver mening i forhold til historien, og vi kan producere indhold på 10 minutter eller en time, hvis det er det, vi har lyst til. (...) Så man må gerne udfordre os, men vi arbejder med en bred frem for en smal tilgang til at fortælle historier. Vi skal ikke kun samle 150 mennesker i en sal – vi skal ramme bredt, fordi vi er DR,

og så skal man tænke på en dramatisk krog, historiens udvikling, og det er de samme tommelfingerregler, som man også arbejder med på tv," understreger hun.

Med lyden som dramatisk redskab

På scenerne hos de danske teatre kan publikum også opleve en stigende interesse for at arbejde med lyd og tekst. I sidste sæson præsenterede Aarhus Teater f.eks. Simon Stahos iscenesættelse af Peter Asmussens tekst i forestillingen "Hjertet skælver", hvor publikum blev sat i halvmørke foran seks skuespillere på en scene. Her var ingen bevægelser, arrangement eller rekvissitter. I stedet fik ordene lov til at flyve frit i rummet, mens både publikum og performere blev tvunget til at give den dramatiske tekst fuld opmærksomhed. Ligeledes har de nye tendenser fundet vej til især det spirende vækstlagsteater. Et oplagt eksempel er gruppen Circonflex, som er blevet udvalgt af DATS til at deltage på Verdensteaterfestivalen i Belgien denne sommer med et såkaldt "audiorun" koncept. I tidligere forestillinger som "Shakespeare Eksperimentet" og "Fabulator" har gruppen også arbejdet med lyd, forklarer Nanna Tychsen fra Circonflex:

"Der er noget praktisk i at sætte fokus på lyd på et helt banalt vækstlagsplan. Vi har ikke mange penge, så vi arbejder altid med at supplere oplevelsen med lyd, fordi det kan underbygge en mere skrabet scenografi. Det lydlige univers understøtter på den måde en illusion, det kan overraske og sætte en stemning. Derudover er der en udfordring i det for os. Vi vil gerne sætte os selv i nye situationer, og det spændende med både radiodramatik og lyd på scenen er, at det udfordrer vores måder at lave teater på."

Når Circonflex skal til Verdensteaterfestival i Belgien denne sommer, bliver det da også med en endnu større udfordring til både dem selv og publikum. Sel-

ve festivalens tema er, med baggrund i en markering af 1. verdenskrig, "on the run", og derudover er der lagt op til, at forestillingerne skal spilles sitespecifikt. Festivalens tema har Circonflex valgt at fortolke helt bogstavligt, idet de sender mindre publikumsgrupper af sted på en samlet løbetur med høretelefoner på. På turen vil der være indlagte overraskelser for tilskuerne, som, ud over at skulle forholde sig til en performativ oplevelse, også skal være en del af en løbende gruppe.

"Hvor teatervirkeligheden konstitueres på en scene via scenografi, så bliver den her konstitueret via lyd og fortællinger. I stykket hører man f.eks. udpluk fra erindringer fra os samt generelle historier om at vokse op med fokus på forskellige ritualer. Konceptet er en blanding af en løbetur, teater og en audiowalk," forklarer Nanna Tychsen.

Også det københavnske kunstnerkollektiv Vontrapp har arbejdet meget med lyd i deres opsætninger, og i 2012 opsatte de den audiovisuelle vandreforestilling "Bevar mig vel" på Bellahøj med støtte fra DATS.

Om forestillingen fortæller dramaturg i kollektivet Astrid Hansen Holm:

"I 'Bevar mig vel' brugte vi en lydteknik, der kan skabe 3D lyd. Normalt hører man kun i stereo i høretelefoner, men med den her teknik optager vi lyden inde i ørerne, så den bliver anderledes realistisk og rumlig. På den måde kan man skabe en hel realistisk lyd i ørene på publikum, som måske ikke passer til det, de ser i virkeligheden. I forestillingen 'Bevar mig vel' fortalte vi historien om et gammelt boligkompleks, hvor en ældre dame har boet hele sit liv. Hovedpersonen var ved at blive dement, så den forvirring i gengivelsen af hendes liv blev spejlet i lyduniverset. Det virkede

Kært barn har mange navne

Hørespil: Et hørespil er en dramatisk opførelse, der almindeligvis er skrevet til radioen. Termen bliver ofte forbundet med den tid i DR, hvor man også brugte betegnelsen radioteater. Senere har denne afdeling fået navnet Radiodrama.

Radiodrama: Radiodrama er dramatik produceret til radio med forskellige roller samt en lydlig kulisse. Selve ordet knytter sig selvfølgelig til, at DRs produktioner kunne høres på FM båndet, men i dag bruger flere andre dog også betegnelsen om deres produktioner, selvom de ikke nødvendigvis bliver spillet i radioen. F.eks. bruger det københavnske podcast initiativ AKT1 betegnelsen radiodrama om deres produktioner, da de finder termen mere kendt og udbredt end f.eks. den nyere betegnelse audiodrama, der også vinder frem. Ligeledes bliver DR ved med at kalde genren radiodrama, selvom de nu kun udbyder lyd-dramatikken i et podcast univers.

Audiowalk: Audiowalk er et performativt format, hvor publikum typisk skal gå rundt med høretelefoner på. Her spiller virkelighedens kulisser sammen med høretelefonernes lydunivers, mens der også ofte indgår performere i forestillingen. Teatergruppen Circonflex har udvidet konceptet og præsenterer på Verdensteaterfestivalen i Belgien denne sommer et såkaldt "audiorun" koncept, hvor publikum skal løbe rundt med høretelefoner.

Audiodrama: Audiodrama er en samlet betegnelse for al dramatik, der arbejder med lyd og sætter lyden i centrum for projektet.

rigtig godt, og publikum blev udfordret både visuelt, kropsligt og lydligt i forestillingen."

Ligeledes har Vontrapp arbejdet med fokus på lyd i deres forestillinger "Et drømmehus" i 2011 samt i den seneste produktion "En håndfuld støv" fra 2014, der foregik under København i Cisternerne.

"I 'En håndfuld støv' arbejdede vi med et stort og koldt rum. Lyden var 100 procent forvrænget hele tiden, så det var et stort benspænd for os, at vi skulle rumme umuligheden i lyden, som man kan sige på flere måder var ude af kontrol," forklarer Astrid Hansen Holm. Hun påpeger desuden, at det skaber spændende nye muligheder, når man arbejder mere bevidst med lyd i forestillingen, og hun opfordrer også andre grupper til at gøre det samme: "Det er en god idé at tænke teater og lyd mere samlet. Det gode ved den tilgang er, at det er relativt nemt at gå til produktionsmæssigt. Egentlig kræver det jo i den simpleste form blot en mobiltelefon, der kan optage lyd og et godt klippeprogram. På den måde er arbejdet med lyd både sjovt og taknemmeligt," afslutter hun.

INTERACTIVE STORYTELLING

Af Marie Markvard Andersen

Vi befinder os i en dramaturgisk brydningstid, hvor historier fortælles på et hav af nye måder, og blander gener, elektroniske medier og kunstformer på kryds og tværs, med interaktion og inddragelse som fællesnævner.

Men hvad betyder alt det for teatrets fremtid? Og for dramatikken?

Interactive storytelling – en ny verden åbner sig

Nye begreber kan være sært uldne, og minde lidt om politikerslogans. Ingen ved rigtigt hvad de dækker over, men alle har alligevel en mening om dem. Jeg vil på trods af dette alligevel prøve at sige et par forsøgsvis intelligente ting om begrebet "Interactive storytelling".

Til en start refererer "Interactive" naturligvis til, at der er en form for interaktion i fortællingen, mens "Storytelling" refererer til historiefortælling i alle dens former. Men de fleste forbinder mere specifikt udtrykket med historier, der er fortalt gennem elektroniske medier. Det gælder f.eks. computerspil, netbaserede universer, interaktive e-bøger, audio-walks eller performative events, der aktivt involverer deltagerne, typisk ved brug af elektroniske devices. Med den elektroniske udvikling, og ikke mindst opfindelsen af internettet, ændrede aktion sig for alvor til interaktion, og alle blev pludselig inviteret til at lege med.

Indtil da kunne man høre radioen transmittere radiospil, se en film i fjernsynet, gå i teatret eller læse en bog. Men fortælleformerne var primært baseret på en fast komponeret dramaturgi, hvor afsenderen fortalte historien, og modtageren lyttede. Blandt andet fordi teknologien ikke tillod andet. Computerens evne til at håndtere komplekse dramaturgiske grenfortællinger, åbne for nye kommunikationsveje, og ikke mindst håndtere en enorme mængde data, har banet vejen for nye fortælleformer som valg-baserede spilfortællinger, foranderlige universer og interaktive historier.

Muligheden for at interagere med en fortælling

Men hvad har alt dette med teatret at gøre?

Der er ingen tvivl om at internettet og den elektroniske kommunikation har udvidet vores oplevelse af, hvad en fortælling eller en narrativ oplevelse kan være. Og det har helt sikkert ændret vores vaner. Vi har vænnet os til, at vi kan interagere med de hverdagshistorier vi oplever online, zoome ind og klikke væk, vi kan chatte med bankrådgiveren på nettet om aftenen, sende billeder som modtageren kan se i samme sekund, kommentere på artikler i samme øjeblik de publiceres og dele hinandens opdateringer på Facebook.

Et af de områder, hvor den narrative konsekvens af disse interaktionsmuligheder har været størst, er naturligvis inden for computerspil. Computerspil er ikke længere grønne blink på en sort skærm, de er spektakulære historie-universer med helte og skurke, som folk dyrker på lige fod med figurer fra litteratur og film. Spilindustrien i USA er på nuværende tidspunkt både større end filmindustrien og musikindustrien,

Marie Markvard Andersen er dramatiker og uddannet fra Dramaturgi på Aarhus Universitet. Hun har arbejdet med inddragende teaterformer, har designet spil-workshops og har arbejdet som forfatter på en række interaktive e-bogsprojekter for børn. I 2012 udgav hun det eksperimenterende børneteater-manuskript "Et hul i himlen" på forlaget Drama, som sigter efter at involvere børnene i skabelsesprocessen omkring stykket og forestillingen.

og online-spillet World of Warcraft har pt. over 10 millioner spillere, der aktivt er med til at skabe fortællingen. Folk synes at tage interaktionsmulighederne til sig med ret stor iver.

Men jeg plaprer løs... Spørgsmålet var: Hvad har alt dette med teatret at gøre?

Teatret har altid haft en forståelse af sig selv som en interaktiv kunstform. Her foregår det menneskelige møde, intenst og nærværende i nuet – hvor mere interaktivt kan det blive? I modsætning til den kolde elektroniske kommunikation, er der her tale om menneskeligt nærvær og spændingen i muligheden for at alt kan gå galt.

Det er i hvert fald hvad jeg altid hører teaterfolk sige. Og jeg har selv sagt det. Mange gange. Men sandheden er, at det meste teater i praksis fungerer som en vejs fortælleform. Hvis der er afvigelser fra den stramt komponerede dramaturgi (ofte fra et stramt komponeret stykke dramatik),

Audioguide-udstyr fra Louvre Museum

Augmented reality - Her fra Ikeas app, hvor du kan se hvordan deres møbler ser ud hjemme i din egen stue

De fleste computerspil i dag benytter sig af AI (artificial intelligence) - Her i first-person-shooter-spillet Legend_o

I forestillingen UNGDOM på Teater Republique interagerede 40 unge med publikum, som sammen med dem flyttede ind

og der opstår uventet interaktion med publikum, kalder vi det som regel fejl.

Denne form for historiefortælling er stærk og urgammel og vil altid, altid, altid eksistere og have sin gyldighed. Men det er bare ikke den eneste fortælleform.

Interaktive sprækker i teaterlandskabet

Rundt omkring i teaterkrogene, på etablerede scener og til småbitte teaterfestivaler sker der i disse år en hel del spændende ting.

I forestillingen "Ungdom" på Republique kom publikum for eksempel indenfor i en iscenesat teltlejr, hvor 40 unge stod klar, inviterede dem indenfor i telte, og simpelthen snakkede med dem. Ikke til dem, men med dem. Om liv og død og om at være ung. På Waves festivalen i Vordingborg blev publikum udstyret med høretelefoner, og inviteret til at udføre handlinger af en indspillet stemme, som skabte en performativ oplevelse for de andre publikummer, som samledes omkring dem. Og i en mørk sal i København arrangerede Fix og Foxy publikum i tilsyneladende uskyldige tableauer, hvilket blev filmet og klippet sammen til en propaganda-film og vist for publikum, der nærmest ikke kunne genkende sig selv.

Alle disse forestillinger leger med interaktive elementer, hvor den faste dramaturgiske ramme udvides, og publikum får mulighed for aktivt at deltage eller bliver inviteret til at foretage valg, som kan have en betydning for fortællingen. Naturligvis er der stadig en dramaturgi i de fleste interaktive te-

aterforestillinger, ligesom der også er i computerspil. I det omfang der har været dramatikere involveret i projekterne, har vedkommende haft en ny type opgave foran sig. Næmlig at skabe en dramaturgisk velfungerende ramme, der kan udvides og give plads til at en smule af kontrollen slippes. Så publikum kan lege med. Det kræver en anden tankegang, og en anden måde at udvikle og skrive historier på. Med andre ord, en fantastisk udviklingsmulighed for fremtidens teatermagere og dramatikere.

En verden af nye muligheder

Det er klart at de interaktive elementer i teatret ikke er noget nyt. Der er aldrig for alvor noget nyt under solen, vi genopfinder bare det gamle på nye måder. Der har altid været performative iscenesættelser, som har brudt med den fjerde væg, og skabt interaktioner med publikum.

Den ene nye ting er som sagt, at vores online-liv i højere grad gør os vant til interaktionen. Fra at være vant til en mere passivt lyttende eller (til)skuende position, inviterer skærmen os til konstant at handle. Og det ændrer vores adfærd og vores forventninger.

Den anden nye ting, som adskiller nutiden fra fortiden, er de elektroniske muligheder. Kombinationen af kropsligt tilstedeværende teater og elektronisk kommunikation er endnu ikke blevet udforsket på scenerne i særlig stor stil, men mulighederne er uendelige. Og de vokser hver eneste dag. Alle har efterhånden en smartphone, og apps fylder allerede verden med interaktive oplevelser. Man kan gå på museum og få en guidet tour i ørene, mens små gps-trackere aflæser hvornår du nærmer dig hvilket kunstværk. Ved hjælp af augmented reality, kan man kigge på sin stue gennem sin Ipad, og se hvordan en sofa fra Ikea vil se ud i hjørnet. AI-agenter (virtuelle funktioner med kunstig intelligens) er allerede en kæmpe del både af spilverdenen og service-sektoren, og bliver hurtigere og

smartere hver dag. Vi kan overføre billeder, videoklip og lydfiler på et sekund, skabe fantasifulde landskaber ved hjælp af green screens og snart faktisk opleve at bevæge os rundt i parallelverdener og fremmede byer ved hjælp af 3D-udstyr som Oculus Rift. Mulighederne er der. Så hvad skal der til, for at teatret i højere grad begynder at bruge dem? Og ikke blot bruge dem, men også lader sig inspirere af de nye måder at tænke narrativer på, som teknologien og internettet har bragt med sig.

Noget nyt og noget gammelt, noget lånt og...

Jeg bliver aldrig træt af at læse gamle romaner, at se klassiske teaterforestillinger og lytte til højtlesning af helt almindelige historier. Og som dramatiker og forfatter vil jeg altid nyde, helt egenhændigt at kunne komponere en verden og en historie i en fast dramaturgisk form. Man får jo lov til at lege gud i sin egen lille verden, og se verden blive skabt på papiret. (Desværre tager det som regel lidt mere end syv dage...)

Men jeg glæder mig også til en fremtid, hvor jeg får mulighed for at skrive fantastiske interaktive teaterforestillinger, være med til at lave facebookteater, opleve live-animation på scenen, deltage i spil-baserede teaterperformances, hvor publikum kan vælge flere handlinger, overveje hvordan en fortælling kan udvides ved brugen af sms'er, selfies og statusopdateringer undervejs, arbejde med co-creation projekter, opdage tværmediale fortællinger i teaterlandskabet, og blive benøvet over fantastisk kreative nye påfund og inspireret af nye fortælleformer.

I sidste ende handler alle fortællinger om én ting: At fortælle en god historie. Formen må ikke stjæle fokus fra indholdet. Men lad os være nysgerrige, bruge mulighederne og udforske formerne. Teatret opløses ikke som kunstart ved at udvikle sig. Måske det opløses, ved ikke at turde prøve.

VISIONSFORUM PÅ CHRISTIANSBORG: Spotlys på amatørkulturen

DATS og AKKS – Amatørernes Kunst & Kultur Samaråd inviterede, i samarbejde med kulturordfører for Radikale Venstre Marlene Borst Hansen, til et visionsforum om amatørkulturen onsdag d. 21. januar 2015. Det blev en spændende dag med gode indspark fra udenlandske oplægsholdere, danske politikere samt aktive i amatørkulturen.

Af Lene Grønberg Poulsen

Sprudlende amatørkor, flere generationer samlet på scenen og spirende vækstlagsteater. Det er nogle af de ting, som er med til at skabe grobund for både det lokale kulturudbud, fællesskab samt den kunstneriske fødekæde – og det er netop denne kultur, der var i centrum på Christiansborg i forbindelse med visionsforummet. Et enigt Folketing udtalte i 2004, at det:

”tillægger det frivillige arbejde inden for kunst og kultur stor værdi. Arbejdet har stor betydning for borgernes udfoldelsesmuligheder, for udviklingen af forpligtende fællesskaber, for indsigt i den skabende proces og for den kunstneriske fødekæde. Det frivillige kulturelle område spiller en stor rolle for den lokale og regionale kulturpolitik.”

Siden har der ikke fra national side været stor opmærksomhed på amatørkulturen, og i Danmark har vi ikke, i modsætning til nogle af de lande vi normalt sammenligner os med, en national strategi for området. For at sætte gang i den proces inviterede DATS og AKKS til et visionsforum på Christiansborg onsdag d. 21. januar 2015

Her på siderne bringer vi uddrag fra pointerne i Kulturminister Marianne Jelveds tale samt fra Marlene Borst Hansens åbningstale.

Kulturministeren: Vi skal tænke visioner i fællesskab

Kulturminister Marianne Jelled lægger op til at tænke visioner i fællesskab med alle aktører i amatørkulturen, og DATS ser frem til den videre proces.

”Vi skal sætte nogle ting i gang sammen og gøre os fælles erkendelser.”

Sådan talte kulturminister Marianne Jelled i forbindelse med visionsforummet på Christiansborg. Kulturministeren ønskede ikke at bruge betegnelsen en national strategi, da det peger i retningen af noget, som er besluttet på Christiansborg uden samarbejde eller fælles forståelse med aktørerne. ”Vi har ikke brug for en national strategi, som alle kommuner skal følge til punkt og prikke,” understregede hun. I stedet for henviste hun til arbejdet med regeringens frivillighedscharter, hvor alle parter satte sig ned og fandt ud af en retning i fællesskab. På den måde hilste Kulturministeren en strategi velkommen ”...som bygger på frivillighed, og som er udviklet sammen med de aktører, der har med området at gøre. Kommunerne kan blive inspireret af strategien og arbejde ud fra den, hvis de vil.”

Kulturminister Marianne Jelled. Pressefoto.

Marianne Jelled understregede desuden vigtigheden af, at børn og unge deltager aktivt i kunst og kultur, hvilket hun selv har understøttet ved at gøre 2015 til ”Ungekulturår.”

Derudover ser hun de frivillige kræfter, der findes i amatørkulturen, som et stort potentiale, mens mødet med kunst og kultur kan være med til at skabe et bedre samfund for os alle: ”Kunsten skal give os sproget tilbage, så vi kan forstå og diskutere hvilket samfund, vi gerne vil have,” understregede hun.

Marlene Borst Hansen: En udfordring til amatørkulturen

Kulturordfører for Radikale Venstre Marlene Borst Hansen åbnede, som DATS' og AKKS' medvært, visionsforummet på Christiansborg. Her understregede hun amatørkulturens store potentialer og værdi for samfundet – samtidig med at hun ønskede at udfordre de fremmødte deltagere.

Kulturordfører for de Radikale, Marlene Borst Hansen. Pressefoto.

DATS takker alle fremmødte for deltagelse og ser frem til det videre arbejde med at bringe amatørkulturen i spil på den kulturpolitiske dagsorden. På www.dats.dk kan du læse et digitalt magasin om visionsforummet. Her har vi samlet video, deltagerreaktioner, statistik, billeder samt flere artikler omhandlende dagens diskussioner.

Visionsforum

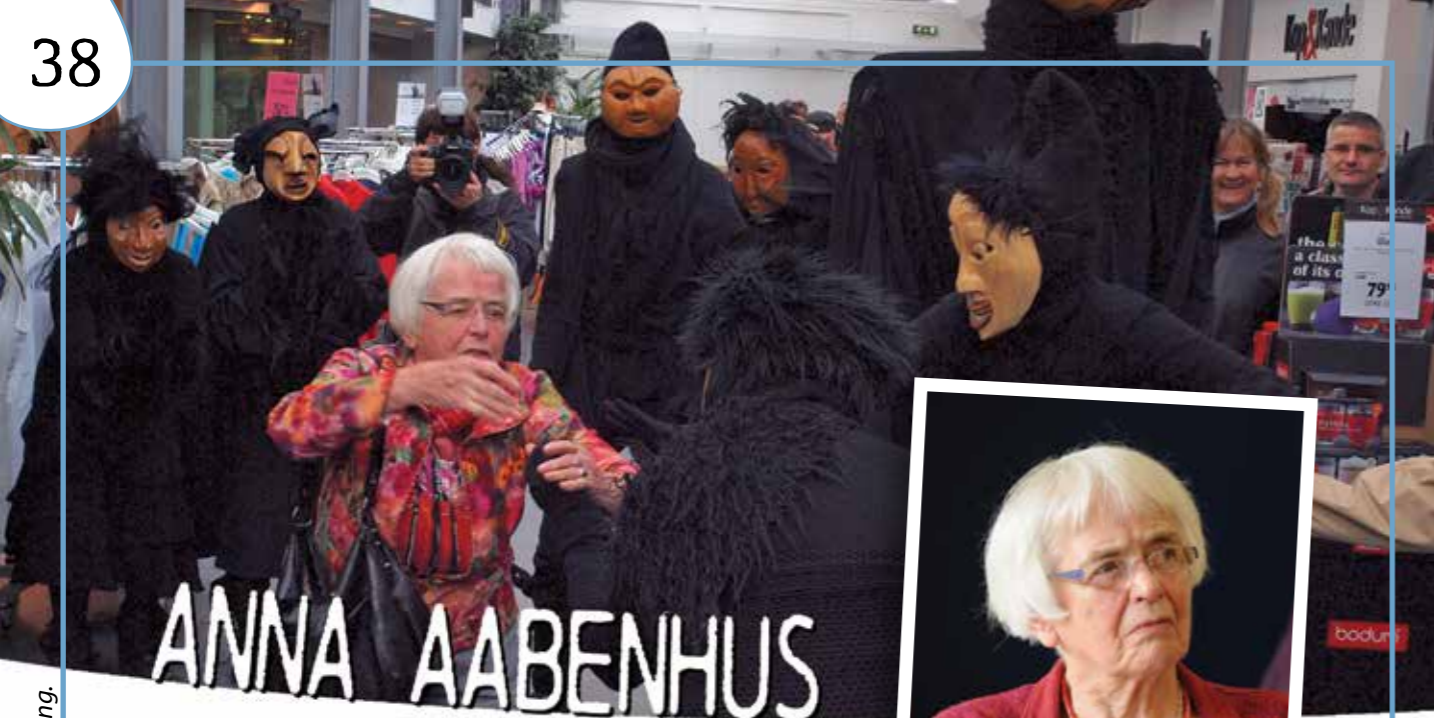
”Hvis man er ligeglad med folk, så udfordrer man dem ikke. Jeg er ikke ligeglad med jer, og derfor vil jeg også udfordre jer lidt i dag.”

Sådan indledte Marlene Borst Hansen sin åbningstale til en fyldt Fællessal på Christiansborg. I talen understregede hun blandt andet, at ordet amatør ofte bliver opfattet negativt af mange, og hun mente derfor, at de fremmødte burde overveje, hvorvidt det er tid til en ny sproglig definition. Mens ordet ”amatør” for nogen kan rumme negative konnotationer, så rummer ord som ildsjæle, kreative og frivillige noget meget positivt, påpegede hun. ”Hvis sproget udvikler sig, skal man måske følge med,” forklarede Marlene Borst Hansen, som derefter lod det være op til deltagerne selv, om de ønskede at gå videre med hendes udfordring

Frivillighed er vigtig

I åbningstalen forklarede Marlene Borst Hansen, at hun ser mange positive ressourcer i forbindelse med amatørkulturen, da det er her, der er vilje, passion og frivillighed, hvilket kommer mange lokalsamfund til gode. Professionel kunst og kultur er selvfølgelig også vigtige i et samfund, men deltagerne i amatørkulturen kommer med en helt anden energi end det professionelle, og det er her, der er mange spændende potentialer gemt, understregede hun.

Endelig opfordrede Marlene Borst Hansen amatørkulturen til at tænke i synergier og samarbejder med forskellige andre grupper i samfundet. Hun ser nemlig en fare i, at amatørkulturen lukker sig for meget om sig selv, og derfor er hun også fortalende for brede samarbejder, hvor amatørkulturen kan mødes og arbejde med andre aktører i samfundet. ”I bør tænke meget i samarbejds muligheder. Tænk f.eks. over synergier mellem det professionelle og ildsjælene. Tænk ikke i modsætninger!” understregede hun.

Af Henrik Sommer

Anna Aabenhus, Gråsten er afgået ved døden den 27. januar 2015. Anna var hele sit liv aktiv i amatørteateret. I Dansk Amatør Teater Samvirke, i det Lille Teater i Gråsten og i Flensborg og i mange andre sammenhænge i teaterlivet, ikke mindst i Sønderjylland. Anna var et utrolig aktivt menneske, et livstykke, lidt af en oprører, men først og fremmest et dybt ansvarligt menneske. Hun havde lært hjemmefra, at det du bliver sat til, det gør du.

Anna er født i Skjoldborg i Thy den 28. oktober 1919. Hun voksede op på en gård i et religiøst miljø med rimeligt strenge moralske krav, som hun havde svært ved at acceptere. I stedet for at gå til de religiøse møder gik hun til gymnastik og var aktiv i det mere verdslige foreningsliv bl.a. med at spille dilettant. Hun fik lov til at komme på Askov højskole og senere på Snoghøj Folkehøjskole for at dygtiggøre sig bl.a. inden for gymnastikken.

I 1936 kom den unge lærer Arne Aabenhus til Skjoldborg skole for første gang som lærervikar. Med ham ændrede alting sig, for han satte gang i mange ting. Han lavede sangkor, startede gymnastikhold og satte teaterforestillinger op i forsamlingshuset, og Anna var med i det hele.

I 1940 blev de gift og siden da fulgte Anna trofast sin Arne livet igennem. I Skjoldborg var hun med til at starte gymnastikhold. Hun spillede med i dilettantstykkerne, og da Arne, som modstandsmand måtte gå under jorden, var det hende der fik den lille efterladte familie til at hænge sammen.

I 1946 fulgte hun med Arne til Kofoeds træningskole på Amager. Arne tog sig af undervisningen, og Anna tog sig af madlavningen. Selv de lidt barske tidligere SS-soldater fra Østfronten havde hun godt styr på i sit køkken, men der blev også tid til at lave teater.

I 1948 flyttede Arne og hende til Gråsten. Arne skulle være med til at starte Folkungskolen (en slags efterskole) op på det gamle gigthospital i Gråsten.

Her blev det igen Anna, der kom til at stå for alt det praktiske. Hun sled fra morgen til aften med at få al-

ting til at hænge sammen i en situation, hvor der var få penge og upraktiske mænd, der kunne det med ordene, men ikke havde meget forstand på det økonomiske.

I 1951 var det slut og Arne blev lærer på Gråsten Folke- og Realskole, og de flyttede ind i deres nybyggede hus på Solbakken.

DATS, som var startet i 1948, flyttede med. Der blev kontor i kælderen, og Anna sørgede for alt det praktiske, når der var møder.

I de år udviklede teateret sig overalt i det sønderjyske og sydslesvigske. Det var Arne, der var igangsætterten, men Anna fulgte med, spillede med i forestillingerne, tog sig af praktiske ting, lavede mad, men havde også tid til selv at starte børne- og ungdomsteater op. Ikke mindst hos De Blå Spejdere var hun aktiv med at dramatisere eventyr med pigerne, men også arbejdet som trospfører blev der tid til.

Da Arne startede forlaget DRAMA op, var Anna også med. I mange år, var det hende, der stod for trykningen af de mange rollehæfter, men der blev også tid til selv at lave nogle dramatiseringer over Ole Lund Kierkegaards bøger "Gummitarzan" og "Frode og de andre rødder".

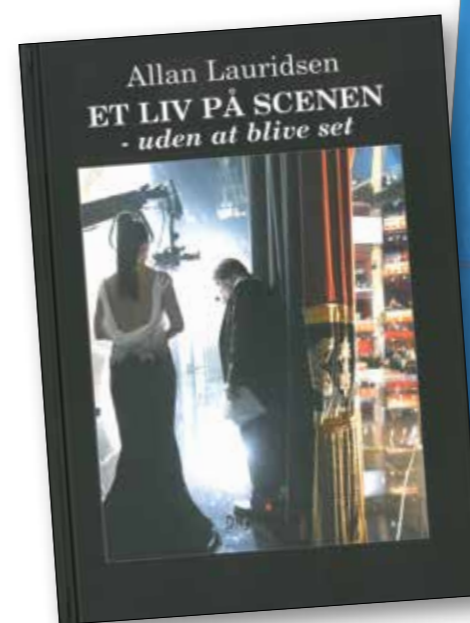
Anna huskes fra utallige teaterroller i mange år på ikke mindst "Det lille teater i Gråsten". Det var en helt særlig oplevelse at se hende alene på scenen i den enakter "Crêpes Suzette", som Kaj Nissen havde skrevet til hendes 80 års fødselsdag. Hvem andre en Anna Aabenhus har fejret sin 80 års fødselsdag ved at spille en enakter på næsten 1 time for flere hundrede mennesker 3 dage i træk.

Selv som næsten 95 årig spillede Anna med i en af de store teaterforestillinger på Cathrinesminde.

Anna var et levende, engageret og vidunderligt menneske, der var aktiv til det sidste.

Ære være Anna Aabenhus' minde.

BOGOMTALER

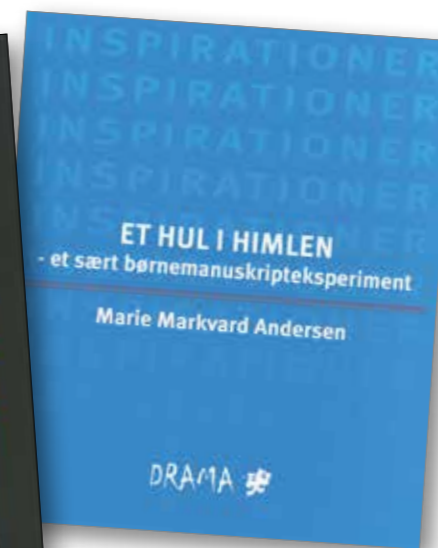
Et liv på scenen – uden at blive set
Af Allan Lauridsen

(Bogomtalen citeres fra sitet Kulturkongen.dk, som oprindelig bragte den 2. februar 2015)

I stemningsbilleder beskriver Allan Lauridsen processen fra at være benøvet tilskuer til Skolescenens forestillinger, til selv at være med til at skabe de kunstneriske udtryk på de store professionelle scener. Læseren får indblik i livet bag kulisserne, medarbejdernes engagement, faglighed og samarbejde. Miljøet bag scenekunsten beskrives på en nuanceret måde og viser, at teatrets magi er skabt af både kunstnere, håndværkere og arbejdsmænd, der alle lever af at være i konstant forandring og altid yde deres bedste. Men bogen fortæller også om et engageret teatermenneske med mod på at tage særlige udfordringer op.

Teatrets verden er ikke nødvendigvis en drømmeverden, men arbejdspladser der skaber drømme. Den personlige vinkel giver masser af godt stof både historisk og fagligt. Bogen handler om nationalscenen, der gik ud af sit gode skind – om organisationen og organismen – om den evige proces med forandringsledelse – om store personligheder i følelsernes vold – om generøsitet, respekt, mod og handlekraft.

Det er en anderledes fagbog i forhold til det almindelige fagbogsrepertoire, og den vil kunne læses med lige stor fornøjelse af folk i teaterbranchen som af dem, der næres af den særlige nysgerrighed efter, hvad der ligger bag ved de gode oplevelser.

Omtale af "Et hul i himlen - et sært børnemanuskripteksperiment"
Marie Markvard Andersen

Af Thomas Orthmann-Brask

"Alt i dette manuskript må misbruges, omskrives, klippes i stykker og leges med", skriver Marie Markvard Andersen i forordet til sit nye børnemanuskript og lægger hermed op til en åben proces, hvor både børn og teaterlærere får lov til at være aktive medskabere. Målet er at imødekomme et behov blandt dramapædagoger, som ønsker at

udvikle en forestilling ud fra en allerede fastlagt dramaturgi og historie, hvor der samtidig er mulighed for, at manuskriptet kan udvikle sig undervejs i prøveforløbet gennem improvisation og ved at tage en masse aktive valg.

Netop de mange valgmuligheder er det, der adskiller dette manuskript fra det traditionelle børnemanuskript. Undervejs i historien, der i store træk følger en klassisk fortælldramaturgi, har man som iscenesætter nemlig mulighed for at lade sig inspirere af de mange konkrete forslag til videreudvikling af scenerne. Manuskriptet består af almindelig prosa blandet med en hel masse andre tekstformer, som lyrik, avisnotitser, sangtekster, gamle breve og meget mere. Det er derfor et anderledes og frem for alt spændende værk, som sandsynligvis vil se meget forskelligt ud i sin endelige form alt efter hvem, der iscenesætter det.

Er det første gang, du skal instruere en gruppe elever, kan de mange valgmuligheder dog synes en anelse overvældende. Det er heller ikke et stykke, som kan sættes op på en weekend eller nogle få uger. Der er tale om en længere og potentielt yderst lærerig proces.

Tematisk handler manuskriptet om den angst, som både børn og voksne kan opleve, når de står over for fremmede og uvante situationer. Frygten for det ukendte, er et gennemgående tema, som Marie Markvard Andersen har sat sig grundigt ind i og formår at formidle både sagligt og med følelsesmæssig indlevelse. Et stærkt og vigtigt emne, som uden tvivl vil give rum til fordybelse og refleksion for både børn og voksne.

BOGOMTALER

Omtale af "Teatersport og improvisation" 2. udgave. Af Marianne Miami Andersen

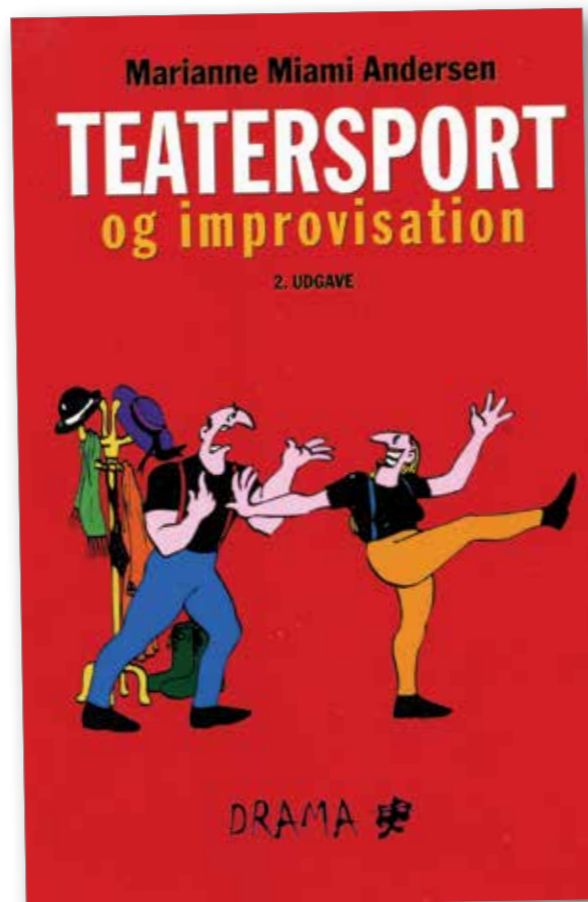
Af Børne- og ungeteaterkonsulent Gitte Gry Bech Ballesheim.

Da jeg, som ung, havde mine første dramahold med børn, var Marianne Miami Andersens "Teatersport og improvisation" en kærkommen bog, der blev brugt flittigt, når jeg havde brug for ny inspiration til dramaøvelser, teatersport og improvisationer. Den var altid opslået, når jeg var i gang med planlægningen af mine undervisningsforløb, og der kom altid en eller flere af hendes øvelser med.

Den første udgave, som udkom i 1994, blev godt brugt og var så populær, at selv om jeg havde skrevet navn og sat stempel i bogen, så ingen kunne være i tvivl om, at den tilhørte mig – så forsvandt den alligevel, og jeg har savnet den rigtig meget siden. Der opstod en lille krise, da jeg ville anskaffe mig et nyt eksemplar, og de fra forlaget Gyldendal måtte meddele mig, at den var udsolgt, og at den ikke blev genoptrykt...

Men øvelserne fra bogen blev selvfølgelig ved med at leve i mine undervisningsforløb. Jeg kunne ofte også møde hendes impro- og teatersportøvelser i mine kollegaers dramaforløb.

Man kunne så forestille sig, at bogen måske med tiden var blevet forældet, og at der eventuelt var udgivet en lignende bog. Men det er ikke sket. Selv om der er gået 20 år, er bogen stadig lige så aktuel som dengang, og der er ikke udkommet nogen ny bog, der på den måde kan matche den. Derfor er det jo så godt tænkt af forlaget DRAMA, at genudgive Marianne Miami Andersens "Teatersport og improvisation" til alle os, der tidligere har haft bogen og gerne vil genan-

skaffe den og til alle de nye drama/teaterundervisere og improtsede, som så kan få lige så stor glæde af den, som vi andre har haft. Tak for det.

Fakta:

Forfatter Marianne Miami Andersens nyttige guide i teatersport og improvisation, udgivet på forlaget DRAMA (1. udgave i 1994 og 2. udgave i 2014) med sjove illustrationer af Gunhild Rød. 133 sider.

VOSTRUP ER EFTERSKOLEN FOR DIG, DER VIL HAVE ET FANTASTISK ÅR MED FAGLIGHED, MUSIK ELLER TEATER.

Her vil du opleve store ambitioner på dine vegne, nyskabende undervisning, fantastiske forhold i musiklokalerne og på vores store professionelle teaterscene. Her får du menneskelige og faglige kompetencer for resten af livet.

WWW.VOSTRUP.DK

Tarmvej 73 | 6880 Tarm | Tlf. 97 37 41 88 | kontor@vostrup.dk | www.vostrup.dk

ANTOLOGI 2008-2013

En antologi over ny dansk dramatik

Forlaget Kronstork og forlaget Drama er gået sammen om at udgive en antologi over ny dansk dramatik. Dette samarbejde afspejler et ønske om at sætte den dramatiske tekst i spil som en tekst man også kan læse som litteratur. Vi har simpelthen ønsket at slå et slag for dramaet som en læsesport. Og hvilken sport!

Red.: Helle Eeg og Tanja Diers, 384 sider

Bogen indeholder 8 skuespil i deres fulde længde:

Christian Lollike - Det Normale Liv

Caroline Cecilie Malling - Bag Hegnet

Lærke Sanderhoff - Klumpfisken

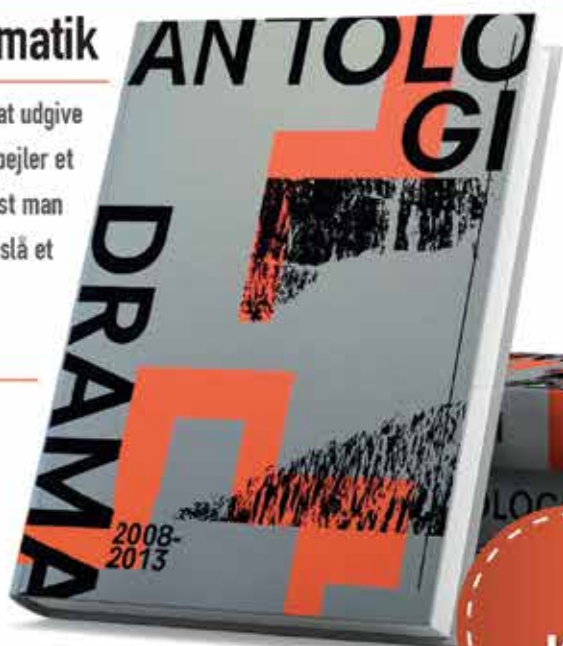
Fix & Foxy - Pretty Woman a/s

Kamilla Wargo Brekling - Kvinde Kend Din Krop

Joan Rang Christensen - Den Hvide Mand

Nielsen / The Nielsen Movement - De Europæiske Medier

Line Mørkeby - Das Unheimliche

Scan koden og bestil bogen eller læs Anmeldelsen.

Eller klik ind på www.dramashop.dk

**KUN
KR. 299,00**

NYE SKUESPIL FRA FORLAGET DRAMA

**KUN
KR. 148,00**

Af Kristian T. Erhardtsen, 56 s. 3 md. 3 kv., 1 location, 75-80 min.
Hvordan ser ens liv ud, når man befinder sig på kanten mellem barn og voksen? Hvilke hemmeligheder gemmer man på, og hvilke løgne fortæller man om sig selv? I 'Elsker, lever, lyver' er seks unge mennesker fanget i et ingenmandsland mellem drøm og virkelighed.

**KUN
KR. 148,00**

Af Gorm Hansen, s. 47., 19 roller, 4 locations, ca. 55 min.
"Rejsen til prinsen på den hvide hest" er en moderne eventyrkomedie inspireret af H. C. Andersens kendte eventyr "Klods Hans". Men meget har ændret sig undervejs: Ud over at være blevet udsat for både en dramatisering og en større udbygning, er det meget korte eventyr tidsmæssigt fart op til vore dage.

**KUN
KR. 148,00**

Af Simone Isabel Nørgaard.
Ni monologer. Ni unge menneskers fortælling om sig selv. Vi kender karaktererne, vi kender situationerne. Der er fotografen, den hjemløse, slagsbroren, hende, der lyver, staklerne med hjertekvaler...

**KUN
KR. 148,00**

Af Rhea Leman, oversat af Ina-Miriam Rosenbaum, 24 s., 1 medv. 1 deko., ca. 30 min
Vi møder nazisten Joseph Goebbels efter hans storhedstid, der i håb om at gentage sin succes, bruger sine sidste kræfter på at få samlet de potentielle soldater, der står for næsen af ham – nemlig publikum. 'Goebbels' Time' er både forrygende og foruroligende.

Alle viste bøger kan købes online, i vores webshop på:

www.dramashop.dk/boger

DRAMA TEATERHJØRNET

FORLAGET DRAMA

Jernbanegade 5, 6230 Rødekro - Tlf. 7025 1141 - E-mail: drama@drama.dk - Web: www.dramashop.dk

